

Research Paper

Foresight and Identification of Regeneration Scenarios of Inefficient Urban Textures (Case Study: Historical Texture of Kerman City)

Asghar Heydari¹ , Hossain Hataminejad^{*2} , Saeed Zanganeh Sharaki³ , Ahmad Pourahmad² , Ali Hossani³

¹ Ph.D. Student, Department of Geography and Planning, Faculty of Geography, University of Tehran, Tehran, Iran.

² Professor, Department of Geography and Planning, Faculty of Geography, University of Tehran, Tehran, Iran. of Tehran University

³ Associate Professor, Department of Geography and Planning, Faculty of Geography, University of Tehran, Tehran, Iran.

[10.22080/USFS.2024.26139.2384](https://doi.org/10.22080/USFS.2024.26139.2384)

Received:

October 8, 2023

Accepted:

February 28, 2024

Available online:

April 3, 2024

Abstract

The current research is applied in terms of purpose and descriptive-analytical based on the research method. In terms of nature, it is based on new future-research, analytical and exploratory methods. The collection of data and information has been done by the survey method and the analysis of the matrix of cross-effects using MicMac and Scenario Wizard software. Based on the findings of the research, out of 41 investigated indicators, 9 indicators were identified as the key drivers of the reconstruction of the historical fabric of Kerman city. Maintaining the originality of the design and work, functional diversity and creating vitality, reuse of buildings and modernization, payment of subsidies and bank facilities, participation of people and the private sector, the role of culture and cultural industries, creation of legal and legal tools, creation of integrated management of historical context and model Comprehensive planning and regeneration management were identified as key factors and drivers of the regeneration of the historical fabric of Kerman. Also, the results of the scenario planning section of the research indicate 4 scenarios with high or probable compatibility for the future of the historical context of Kerman city. The first scenario is completely desirable, the second scenario is semi-desirable, the third scenario is critical, and the fourth scenario is completely critical for recreating the historical context of Kerman city. According to the knowledge obtained from the key drivers and future scenarios for the reconstruction of the historical context of Kerman city, it is possible to plan ahead and pay attention to the key factors and hidden layers in different social fields. , economic, physical, functional, cultural and institutional-management, while dealing with various dimensions of instability and deterioration, reverse the cycle of decline and decline and provide a new opportunity to revive and recreate the historical urban fabric of Kerman.

Keywords:

Foresight, Scenarios, Regeneration, Historical context, Kerman city.

Copyright © 2024 The Authors. Published by University of Mazandaran. This work is published as an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4>). Non-commercial uses of the work are permitted, provided the original work is properly cited.

*Corresponding Author: Hossein Hataminejad

Address: Professor, Department of Geography and Planning, Faculty of Geography, University of Tehran, Tehran, Iran

Tel: 09124127800

Email: hataminejad@ut.ac.ir

Extended Abstract

1. Introduction

The rapid increase in population, along with the rapid expansion of urbanization in different countries, has left many problems for policymakers and officials, especially city managers and those involved in the urban system, in such a way that today, one of the consequences of this phenomenon is the intensification of the pace of physical-spatial change in cities, which has often caused a decline in social status, disarray in the physical-spatial organization, economic decline, and functional inefficiency in some urban contexts. Despite such issues and inefficiencies, the use of the urban regeneration approach and similar approaches has become inevitable and central. Urban regeneration is an approach whose goal is the revival of inefficient urban tissues in all physical, social, economic, and environmental dimensions. On the other hand, the complexity and multidimensionality of urban issues have increased exponentially with the growth of technology and globalization issues, and the uncertainty of conditions and the possibility of various futures have increased the difficulty of decision-making in urban issues. The future research approach is a systematic, collaborative process that gathers perceptions about the future, which builds a medium-term to long-term perspective with the aim of making up-to-date decisions and coordinating joint actions. Therefore, applying the future research approach in urban regeneration and identifying the key drivers of the regeneration of inefficient urban tissues, as well as being aware of the scenarios facing the inefficient tissues, can be an effective step towards their regeneration. In this regard, the current research aims to predict the future and identify scenarios for the

reconstruction of the historical context of Kerman city.

2. Research Methodology

The current research is applied in terms of purpose and descriptive-analytical based on the research method. In terms of nature, it is based on new future-research, analytical, and exploratory methods. It is also a part of documentary-survey research based on the method of collecting data and information. In this research, firstly, using MicMac software and the 41*41 matrix, which consisted of urban regeneration indicators and variables and was completed by 31 experts, the key factors of historical tissue regeneration in the city of Kerman were identified. Then, in order to achieve different scenarios for recreating the historical context of Kerman city, the design of the 33x33 matrix, which consisted of the different states of 9 key drivers and was completed by 15 experts, was analyzed using Scenario Wizard software.

3. Research Findings

Based on research findings, maintaining the originality of the design and work, functional diversity and creating vitality, reusing buildings and modernization, paying subsidies and bank facilities and creating tax exemptions, participation of people and the private sector in the regeneration process, the role of culture industries in regeneration, creating legal tools, and creating integrated management of the historical context and a comprehensive model of planning and regeneration management were identified as key factors and drivers of the regeneration of the historical context of Kerman city. Based on the research results in the scenario wizard section, four scenarios with high or probable compatibility were identified. In the first scenario, which was identified as the

most favorable for recreating the historical context of Kerman city, all the key drivers are in a completely favorable condition. In the second scenario, one key thruster is in a completely favorable condition, six key thrusters are in a semi-favorable condition, and three key thrusters are in a semi-critical condition. This scenario was identified as a relatively favorable scenario for recreating the historical context of Kerman city. In the third scenario, only one key engine has a semi-critical condition and all other key engines are in a fully critical condition. In the fourth scenario, all the key drivers are in a completely critical state, and the possible future for recreating the historical context of Kerman in this scenario is in a completely critical and unfavorable state.

4. Conclusion

Based on the information that was obtained from the key drivers of the reconstruction of the historical context of the city of Kerman, as well as the possible scenarios that were identified for the future of the historical context of the city of Kerman, it is possible to plan in a way that

reduces the probability of critical scenarios and occurrence and increases favorable or semi-favorable scenarios. By designing a comprehensive and desirable pattern of urban regeneration and setting it as an example in the perspective of recreating the historical context of Kerman city, it is possible to provide the conditions for the realization of desirable scenarios or prevent the realization of critical scenarios.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

The authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work

Conflict of Interest

The authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

The authors are grateful to all the persons for scientific consulting in this paper.

علمی پژوهشی

آینده‌نگاری و شناسایی سناریوهای بازآفرینی بافت های ناکارآمد شهری
(مورد مطالعه: بافت تاریخی شهر کرمان)**اصغر حیدری^۱ ID، حسین حاتمی‌نژاد^۲ ID*، سعید زنگنه شهرکی^۳ ID، احمد پوراحمد^۲ ID، علی حسینی^۳ ID

^۱ دانشجوی دکتری جغرافیای و برنامه‌ریزی شهری، گروه جغرافیای انسانی و برنامه ریزی، دانشگاه تهران، تهران، ایران
^۲ استاد گروه جغرافیای انسانی و برنامه ریزی، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران، تهران، ایران.
^۳ دانشیار گروه جغرافیای انسانی و برنامه ریزی، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران، تهران، ایران

doi 10.22080/USFS.2024.26139.2384

چکیده

رشد شتابان و گسترش بی‌برنامه شهرها در دوره‌های مختلف، باعث پدید آمدن فضاهایی در شهرها شده است که از حیات اجتماعی و اقتصادی جا مانده‌اند و دچار بی‌قوارگی، نابسامانی کالبدی و افول حیات شهری هستند. یکی از عوامل اصلی پدید آمدن چنین فضاهایی که از آن‌ها به‌عنوان بافت‌های ناکارآمد یاد می‌شود، گسترش بی‌برنامه شهرها و عدم وجود برنامه‌ریزی و چشم‌انداز برای رشد و توسعه شهر در آینده بوده است. بنابراین در تحقیق حاضر، تلاش شده به کمک دانش آینده‌پژوهی و یکی از مهم‌ترین ابزارهای آن یعنی برنامه‌ریز بر پایه سناریو، به شناسایی پیشران‌های کلیدی بازآفرینی شهری و همچنین سناریوهای مختلف پیش روی بافت تاریخی شهر کرمان پرداخته شود. پژوهش حاضر به لحاظ هدف، کاربردی و بر اساس روش پژوهش، توصیفی-تحلیلی، از نظر ماهیت، بر اساس روش‌های جدید آینده‌پژوهی، تحلیلی و اکتشافی است. جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات به روش پیمایشی و تجزیه و تحلیل ماتریس تأثیرات متقاطع با استفاده از نرم‌افزارهای میک‌مک (MicMac) و سناریویزارد (Scenario Wizard) انجام شده است. بر اساس یافته‌های تحقیق از ۴۱ شاخص موردبررسی، ۹ شاخص به‌عنوان پیشران‌های کلیدی بازآفرینی بافت تاریخی شهر کرمان شناسایی شدند. حفظ اصالت طرح و اثر، تنوع عملکردی و ایجاد سرزندگی، استفاده مجدد از ابنیه و معاصرسازی، پرداخت یارانه و تسهیلات بانکی، مشارکت مردم و بخش خصوصی، نقش فرهنگ و صنایع فرهنگی، ایجاد ابزارهای حقوقی و قانونی، ایجاد مدیریت یکپارچه بافت تاریخی و الگوی جامع برنامه‌ریز و مدیریت بازآفرینی به عنوان عوامل کلیدی و پیشران‌های بازآفرینی بافت تاریخی شهر کرمان شناسایی شدند. همچنین نتایج بخش سناریونگاری تحقیق نشان‌دهنده ۴ سناریو با سازگاری بالا یا محتمل برای آینده بافت تاریخی شهر کرمان است. سناریو اول کاملاً مطلوب، سناریو دوم نیمه‌مطلوب، سناریو سوم بحرانی و سناریو چهارم کاملاً بحرانی را برای بازآفرینی بافت تاریخی شهر کرمان ارزیابی می‌کند. با توجه به شناختی که از پیشران‌های کلیدی و سناریوهای پیش روی بازآفرینی بافت تاریخی شهر کرمان به دست آمد، می‌توان با برنامه‌ریزی آینده‌نگر و توجه به عوامل کلیدی و لایه‌های پنهان در حوزه‌های مختلف اجتماعی، اقتصادی، کالبدی، عملکردی، فرهنگی و نهادی - مدیریتی، ضمن برخورد با ابعاد مختلف ناپایداری و فرسودگی، چرخه افت و زوال را معکوس نموده و فرصتی جدید برای احیا و بازآفرینی بافت تاریخی شهری کرمان فراهم گردد.

تاریخ دریافت:

۱۶ مهر ۱۴۰۲

تاریخ پذیرش:

۹ اسفند ۱۴۰۲

تاریخ انتشار:

۱۵ فروردین ۱۴۰۳

کلیدواژه‌ها:

آینده‌نگاری،

شناسایی سناریوها،

بازآفرینی، بافت

تاریخی، شهر کرمان.

* نویسنده مسئول: حسین حاتمی‌نژاد

آدرس: استاد گروه جغرافیای انسانی و برنامه ریزی، دانشکده

جغرافیا، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

تلفن: ۰۹۱۲۴۱۲۷۸۰۰

ایمیل: hataminejad@ut.ac.ir

**مقاله مستخرج از رساله دکتری نویسنده اول است.

۱ مقدمه

۲۰۲۱: ۴۷). بازآفرینی شهری را می‌توان پاسخی دانست که به مسائل شهری می‌دهند؛ به طوری که می‌توان مسائل شهری را یکی از کلیدواژه‌های اصلی بازآفرینی شهری برشمرد (ستایش‌مهر^۴ و همکاران ۲۰۲۲: ۶۹-۷۰). در واقع بازآفرینی از جمله رویکردهای توسعه درون‌زای شهری است که می‌تواند در صورت توجه و الزام به رعایت اصول توسعه، پس از اجرا در ارتقای ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و کالبدی - زیربنایی شهرها نقش بسیار اثرگذاری داشته باشد (Trillo, 2019: 1806).

بازآفرینی شهری که دارای دامنه‌های مختلفی مانند: نوسازی شهری، بهسازی شهری، بازتوسعه شهری و تحول شهری است، فرایندی است که شامل بهبود ساختارهای موجود، بازسازی ساختمان‌ها و مناطق با استفاده مجدد از اراضی شهری است (پوراحمد^۵ و همکاران، ۲۰۲۲: ۳). بنابراین بازآفرینی شهری اقدامی جامع و یکپارچه است که با هدف یافتن راه‌حل‌های طولانی‌مدت برای مشکلات فیزیکی، اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی با مشارکت و همکاری ذی‌نفعان انجام می‌گیرد. در واقع بازآفرینی شهری بستر ساز رفع چالش‌های بافت شهری، کارکرد شهری، شرایط زندگی انسان و تحقق توسعه پایدار است (Huang et al, 2020: 1). به‌طور کلی بازآفرینی شهری فرایندی برای معکوس کردن زوال ویژگی‌های فیزیکی، اقتصادی و اجتماعی در مناطق مختلف (Hall, 2016: 321) و رویکردی جامع برای تجدید حیات هسته‌های قدیمی، فرسوده و بافت‌های مسأله‌دار به لحاظ فیزیکی، اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی است (پوراحمد و همکاران، ۲۰۲۲: ۳).

در چارچوب رویکرد بازآفرینی شهری اقداماتی به‌صورت پراکنده و مقطعی در کشور که نتیجه نگاه صرف اقتصادی، کارکردی مسئولان و مدیران شهری بوده، انجام شده است. وسعت بالای بافت‌های

بی‌تردید «تغییر» لازمه زندگی بشر و تداوم و تکامل است و با میزان و شتاب متفاوت ردپایی را از خود در زمان و مکان بر جای می‌گذارد (تقی‌نژاد^۱ و همکاران، ۲۰۱۹: ۲۰۶). افزایش سریع جمعیت، همراه با گسترش سریع شهرنشینی و شهری شدن مشکلات فراوانی را در کشورهای مختلف پیشروی سیاست‌گذاران و مسؤولین، بخصوص مدیران شهری و دست‌اندرکاران بدنه سیستم شهری به‌جا گذاشته است (Bourdieu, 2018). به‌گونه‌ای که امروزه شهرگرایی و شهرنشینی طبیعتاً مشکلاتی چون فقر شهری، مهاجرت‌های گسترده و کمبود منابع خدماتی، کمبود زیرساخت‌ها، آلودگی و تراکم را برای شهرها به همراه آورده است (Bourdieu, 2020). از پیامدهای این پدیده، شدت یافتن ضرباهنگ «تغییر» فضایی - کالبدی شهرها که اغلب سبب افت منزلت اجتماعی، نابسامانی در سازمان فضایی - کالبدی، زوال اقتصادی و ناکارآمدی کارکردی در محدوده‌های شهری شده است (بحرینی^۲ و همکاران، ۲۰۱۲: ۱۸). بافت‌های ناکارآمد شهری پهنه‌های از شهر هستند که در مقایسه با سایر پهنه‌های شهر از جریان توسعه عقب افتاده‌اند و از چرخه تکاملی حیات جدا گشته و به کانون مشکلات و نارسایی‌ها درآمده‌اند (Sanders et al, 2020). در واقع مراد از بافت‌های ناکارآمدی و کاهش کارایی یک بافت نسبت به کارآمدی سایر بافت‌های شهری است که یا به سبب قدمت و یا فقدان برنامه توسعه و نظارت فنی بر شکل‌گیری آن بافت، به وجود می‌آید. بافت‌های ناکارآمد به عرصه‌هایی از محدوده قانونی شهرها اطلاق می‌شود که به دلیل ناکارآمدی کالبدی، عدم برخورداری مناسب از دسترسی سواره، تأسیسات، خدمات و زیرساخت‌های شهری، آسیب‌پذیر بوده و ارزش مکانی، محیطی و اقتصادی نازلی دارند (ایزدفر^۳ و همکاران،

⁴ Setayesh Mehr

⁵ Pourahmad

¹ Taghinejad

² Bahraini

³ Izadfar

های خود را برای اعمال نفوذ بازنشاسیم (Lindgren & Bandhold, 2003: 25).

شهر کرمان نیز مشابه سایر نقاط کشور، با رشد شهرنشینی مواجه است و با بافت‌های فرسوده در نقاط متنوع شهر روبرو است (غضنفرپور و حامدی^۳، ۲۰۱۶). بررسی وضعیت بافت‌های شهر کرمان نمایانگر این است که سه نوع از بافت‌هایی که از نظر شرایط اجتماعی، اقتصادی و کالبدی دچار ناکارآمدی و تنزل هستند در شهر کرمان وجود دارد. این بافت‌ها شامل بافت قدیم و تاریخی، بافت فرسوده و سکونتگاه‌های غیررسمی شهر کرمان می‌شوند. با توجه به ارزش تاریخی و موقعیت جغرافیایی و زمین‌شناختی شهر کرمان، زلزله‌خیز بودن و وجود مخاطرات طبیعی از یک طرف (ایران-منش^۴ و همکاران، ۲۰۱۸: ۵۴) و از طرفی ۴۸۳ هکتار از مساحت شهر کرمان را بافت‌های تاریخی و فرسوده تشکیل می‌دهند که ۱۸۶٫۸ آن مسکونی است و جمعیت زیادی در آن زندگی می‌کند. و همچنین این بافت به‌عنوان عمده‌ترین منطقه تجاری و اداری، روزها انباشته از جمعیت است و شاهکارهای معماری مثل گنبد جلیه، مسجد جامع، بازار، میدان گنجعلی خان و مسجد پامنار در آن وجود دارد (پوراحمد و حاتمی ۲۰۲۲: ۳۸). مسأله بازآفرینی و ساماندهی بافت‌های تاریخی و فرسوده این شهر از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است. بنابراین آنچه مسأله تحقیق حاضر است این است که کدام عوامل کلیدی در بازآفرینی بافت تاریخی شهر کرمان نقش دارند و چه سناریوهایی پیش روی بازآفرینی بافت تاریخی شهر کرمان قرار دارند. بنابراین به‌طور مشخص سؤالات تحقیق عبارت‌اند از؛ پیشران‌ها و عوامل کلیدی بازآفرینی بافت تاریخی شهر کرمان کدام‌اند؟ چه سناریوهایی پیش روی بازآفرینی بافت تاریخی شهر کرمان وجود دارد؟

فرسوده و نبود راهبردهای روشن و نگرش علمی و جامع آینده‌نگر در زمینه برنامه‌ریزی، مدیریت و کاهش این‌گونه بافت‌ها سبب شده بافت‌های فرسوده شهری با مشکلات نابسامانی کالبدی، فقر شهری، امنیت و ایمنی ساکنان، کمبود خدمات، کاهش منزلت اجتماعی و تنزل ارزش اقتصادی روبه‌رو باشند (حاتمی‌نژاد و همکاران، ۲۰۱۹: ۳۸).

از طرفی پیچیدگی و چندبعدی بودن مسائل شهری با رشد تکنولوژی و موضوعات جهانی‌شدن به‌مراتب بیشتر شده و عدم قطعیت شرایط و احتمال وقوع آینده‌های گوناگون بر دشواری تصمیم‌گیری در مسائل شهری افزوده است. در چنین شرایطی تصمیم‌گیری برای مسائل شهری و برنامه‌ریزی برای آینده به‌مراتب دشوارتر می‌شود (ربانی^۱، ۲۰۱۳). تصورات درباره آینده شهرها به شهرها کمک می‌کند تا از طریق چشم‌اندازسازی به آینده‌های بدیل بپردازند (Rosso, 2015:29). از این‌رو ضروری است تا در عصر فناوری اطلاعات و توسعه شبکه‌های ارتباطی که با عدم قطعیت و نوآوری بسیار همراه است، نسبت به تحولات آینده شهرها برنامه‌ریزی مناسبی صورت بگیرد (خاکپور^۲، ۲۰۱۴: ۴). توجه به آینده و آینده‌نگری در رویکرد بازآفرینی شهری با توجه به چندبعدی بودن آن و تأثیرپذیری از عوامل مختلف اهمیت بیشتری پیدا می‌کند. آینده‌پژوهی به‌عنوان فرایندی نظام‌مند، مشارکتی و گردآورنده ادراکات پیرامون آینده است که چشم‌اندازی میان‌مدت تا بلندمدت را باهدف اتخاذ تصمیم‌های روزآمد و هماهنگی اقدامات مشترک بنا می‌سازد (Bina and Ricci, 2015). آینده‌پژوهی و برنامه‌ریزی مبتنی بر سناریو کمک می‌کند تا راهبردها را بهبود ببخشیم، برنامه‌هایی برای مقابله با رویدادهای غیرمنتظره طراحی کنیم و در مسیر صحیح به‌درستی گام برداریم. تفکر سناریوها به ما کمک می‌کند که منطق توسعه را دریابیم و نیروهای پیشران، عوامل کلیدی، بازیگران اصلی و پتانسیل-

³ Ghazanfarpour & Hamed

⁴ Iranmanesh

¹ Rabbani

² Khakpur

۲ مبانی نظری

۲/۱ بازآفرینی شهری

به منظور حل مشکلات ناشی از پدیده زوال شهری و ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و محیطی آن، در ادبیات نظری ساماندهی و بازآفرینی شهری، راهبردهای مختلفی ارائه شده‌اند که در رهیافت بازآفرینی شهری خلاصه می‌شوند (Borgonovi and Andrieu, 2020). مفهوم «بازآفرینی شهری» و مشخص کردن اینکه شامل چه نوع مداخلات و سیاست‌هایی است ساده نیست (Fang, 2020). در واقع بازآفرینی شهری از ریشه فعل Regenerate به معنای احیا کردن، جان دوباره بخشیدن، تجدید حیات و نوزایی شهری، از نو رشد کردن و بازتولید یا (ترمیم) طبیعی بخشی از یک تمامیت زنده که در معرض نابودی قرار گرفته است (Bourdieu, 2018) که در ابتدا چیزی مستقل از نوسازی شهری نبود و با دیدی صرفاً کالبدی آغاز شد (Galli et al, 2020). از این رو در منشورها و توصیه‌نامه‌های اولیه بیشتر حفظ اصالت و ارزش‌های تاریخی کالبد معماری و مواد و مصالح مورد تأکید قرار گرفت (Zhu et al, 2020). این رویکرد پس از چالش‌های فراوان در راستای رویارویی با معضل فرسودگی شهرها به‌عنوان رویکردی یکپارچه و دربرگیرنده ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی، و کالبدی مطرح گردید (Boyd et al, 2013) به تدریج از منشور ونیز به منشور بورا توجه اساسی به مکان و زمینه معطوف شد. با تکوین مفهوم حفاظت دید فرهنگی و اجتماعی نیز به این حیطة وارد شد و آن را تکامل بخشید، به گونه‌ای که در اسناد و منشورهای دو دهه اخیر تحول شگرفی در تعریف اصول، دستورالعمل‌ها و معیارهای استفاده از مکان‌های فرهنگی - تاریخی به‌عنوان منابعی برای توسعه اقتصادی و اجتماعی پایدار با توجه و احترام به اصالت، یکپارچگی و حفظ برجستگی و منزلت فرهنگی این مکان‌ها رخ داده است. در اقدامات اخیر در بازآفرینی شهری در اروپا برنامه‌ریزان شهری جدیداً بر روی مفهوم شهر

انسانی متمرکز شده‌اند (Borgonovi and Andrieu, 2020).

مفهوم بازآفرینی شهری به واسطه مدنظر قرار دادن ابعاد محیطی، اجتماعی و اقتصادی بیشترین پیوند را با مفهوم توسعه پایدار دارد. نقطه تلاقی این دو با یکدیگر بر عقلایی کردن توسعه و دستیابی به برآیند مثبت اثرات متقابل عوامل محیطی، اجتماعی و اقتصادی قرار دارد (Braesemann and Stephany, 2021). در حالت کلی بازآفرینی شهری سعی دارد با بررسی موقعیت، شرایط محیطی، اجتماعی - فرهنگی و اقتصادی به تجدید حیات مکان‌هایی بپردازد که به‌مرور زمان فرسوده شده و کارایی لازم را ندارند، همچنین به نحوی که احیای کالبدی و عملکردی توأمان به وقوع بپیوندد، باعث افزایش کیفیت محیطی می‌گردد (Brown and Sonwa, 2015). در این راستا فرایند بازآفرینی شهری در ابعاد اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی در مقیاس‌های شهری، منطقه‌ای و ملی مشتمل بر اصولی است (Cikic and Petrovic, 2017). این اصول شامل موارد زیر است:

تغییر و تحولات اقتصادی: از جمله افزایش فرصت‌های شغلی، بهبود توزیع ثروت، پرورش استعدادها، افزایش مالیات و مستغلات محلی، ارتباط میان عمران و بهسازی محلی، منطقه‌ای و شهری، جذب سرمایه‌گذاری داخلی.

تغییر و تحولات اجتماعی: بهبود کیفیت زندگی و روابط اجتماعی، کاهش جرم و جنایت، غلبه بر بدنام‌سازی و محرومیت اجتماعی.

حکمرانی از جمله سازمان‌دهی مجدد سازوکارهای تصمیم‌سازی از طریق تفاهم دموکراتیک، افزایش میزان فضای همکاری و مشارکت، در نظر گرفتن انتظارات مختلف، تأکید بر مشارکت منطقه‌ای گوناگون، توجه به تعاملات میان سازمان‌ها و نهادها و روابط درونی آن‌ها.

به‌عنوان گفتمان آینده ظاهر شده است. آینده-پژوهی در واقع دانش شکل بخشیدن به آینده متناسب با امیال و آرمان‌های فردی و سازمانی است. به‌طور کلی آینده‌پژوهی به این موضوع می‌پردازد که چگونه از دل تغییر و تحولات امروز واقعیت فردا تولد می‌یابد (محبی^۳ و همکاران، ۲۰۲۲: ۶۸).

۲٫۳ برنامه‌ریزی بر پایه سناریو و

بازآفرینی شهری

جهان معاصر عرصه تحولات شگرف و پویا و شتابنده است. تغییرات چنان غافلگیرکننده و برق-آسا از راه می‌رسند که کوچک‌ترین کم‌توجهی به آن به بهای گزاف غافلگیری راهبردی در همه عرصه‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی تمام می‌شود (رهنما^۴ و همکاران، ۲۰۱۷: ۱۴۱). از این رو ضروری است تا در عصر فناوری اطلاعات و توسعه شبکه‌های ارتباطی که با عدم قطعیت و نوآوری بسیار همراه است، نسبت به آینده شهرها برنامه‌ریزی مناسبی صورت گیرد (حیدری و همکاران، ۲۰۲۲: ۳۱). در شرایط کنونی، فرایند برنامه‌ریزی خطی مبتنی بر پیش‌بینی نمی‌تواند جوابگوی نیازهای برنامه‌ریزی در جهان پر از تحول کنونی و آینده باشد. بنابراین برنامه‌ریزی به ابزاری نیاز دارد تا بتواند آینده را در قالب عناصر قابل پیش‌بینی و عدم قطعیت‌ها بیان کند (بهشتی^۵ و همکاران، ۲۰۱۸). آینده‌پژوهی مشتمل بر مجموعه تلاش‌هایی است که با استفاده از تجربه و تحلیل منابع، الگوها و عوامل تغییر و یا ثبات به تجسم آینده‌های بالقوه و برنامه‌ریزی برای آن‌ها می‌پردازد (سیلابی و احمدی فرد^۶، ۱۳۹۸: ۷۵).

آنچه جان‌مایه و روح آینده‌نگاری و یک از فن‌های پایه‌ای آن نامیده می‌شود، تفکر برنامه‌ریزی سناریویی است. تفکری که لازمه جهان امروز با دو ویژگی تغییرات شتابان و پیچیدگی فزاینده است (ملکی فر^۷ و همکاران، ۲۰۱۵: ۲۲-۱۳). این‌گونه برنامه-

تغییر و تحولات کالبدی: از جمله حل مسائل فرسودگی کالبدی همراه با اراضی جدید و ضروریات متناسب.

کیفیت محیط‌زیست و توسعه پایدار از جمله بازآفرینی شهری باید سبب ارتقاء توسعه متوازن و مدیریت اقتصاد جامعه و محیط‌زیست گردد (Zhu et al, 2020).

۲٫۲ آینده‌پژوهی

آینده‌پژوهی در مقام یک دانش «هنر»، پذیرش عدم قطعیت آینده و محتمل دانستن امکان وقوع حالت‌های گوناگون از آینده به‌جای یک آینده خاص است. آینده‌پژوهی از آینده‌های مختلف خبر می‌دهد که هرگز مطمئن نیستند و همیشه آبستن وقوع رویدادهای غیرمنتظره است (Lord & et al, 2015). آینده‌پژوهی بازتاب‌دهنده چگونگی زایش واقعیت فردا از دل تغییر (ثبات) امروز است که با بهره‌گیری از طیف وسیعی از روش‌ها و به‌جای تصور فقط یک آینده، به گمانه‌زنی‌های نظام‌مند و خردورزانه درباره چندین آینده متصور در آن مبادرت می‌شود (جعفری^۱ و همکاران، ۲۰۱۹: ۶). آینده‌پژوهی به‌عنوان ابزار علم، فناوری و خلاقیت (Thurner, 2017: 2)، یک فرایند ذهنی اجتماعی (Peter & Jarat, 2015: 100)، رویکرد مشارکتی برای ایجاد شناخت و بینش-های مشترک بلندمدت (Calof et al, 2012: 82) پیش‌بینی تغییرات زیست‌محیطی (Dufva et al, 2015: 100)، جهت‌گیری سازمانی آینده و چالش‌های اجتماعی را پوشش می‌دهد (Andersen: 2014: 282). همچنین آینده‌پژوهی نیز دانش و معرفت شکل بخشیدن به آینده، به شیوه‌ای آگاهانه، عالمانه و پیش‌دستانه است و انسان را از غافلگیری در برابر توفان سهمگین تغییرات و پیشرفت‌های سرسام‌آور محافظت می‌کند (مقیم^۲، ۲۰۱۴: ۷۸). آینده‌پژوهی، همچون دیگر علوم اجتماعی مهم،

⁵ Beheshti

⁶ Dehzade Silabi & Ahmadifard

⁷ Malekifar

¹ Jafari

² Moghimi

³ Mohebi

⁴ Rahnema

آینده‌های گوناگون پیش روی بازآفرینی بافت‌های شهری است. ایجاد فرصت برنامه‌ریزی جهت رویارویی با سناریوهای مختلف پیش روی بافت‌های تاریخی و بازآفرینی شهری، این اهمیت را دوچندان می‌کند.

در رابطه با پیشینه موضوع می‌توان گفت در اواخر قرن بیستم و اوایل قرن بیست و یکم و با تحولات شدید فناوری و نیز گسترده اقتصادی، سیاسی و اجتماعی، شهرها در حال تجربه متفاوت از تحولات درون‌شهری و شرایط پیرامونی نوین بودند که چنین شرایطی نیاز به الگوها و رویکردهای نوین در تهیه طرح‌ها و برنامه‌های توسعه و نیز شیوه‌های مدیریت و حکمروایی شهری داشت. در همان زمان با توسعه آینده‌پژوهی به‌عنوان یک علم نوظهور، ضرورت تحول در رویکردهای برنامه‌ریزی مبتنی بر اصول آینده‌پژوهی بر همگان آشکار شد. بدین ترتیب کاربرد این علم در حیطه برنامه‌های دفاعی، شرکت‌ها و سازمان‌ها به سطح شهرها و مناطق نیز کشانده شد و اولین تجارب آینده‌نگاری شهری و منطقه‌ای در اواخر قرن بیستم در اتحادیه اروپا شکل گرفت و بانک جهانی نیز بر چنین شیوه برنامه‌ریزی صحه گذاشت. (قلیچ^۴ و همکاران، ۲۰۱۹: ۵۵). در این بخش به برخی از مطالعاتی که در این حوزه صورت گرفته است اشاره می‌کنیم.

یین - هائو چیو^۵ و همکاران (۲۰۱۹)، در پژوهشی با عنوان «استراتژی بازآفرینی شهری با محوریت فرهنگ: ارزیابی استراتژی‌های مدیریت و عملکرد ایستگاه‌های بازآفرینی شهری در شهر تایپه» به ارائه مدلی برای ارزیابی استراتژی مدیریت انسانی ایستگاه‌های بازآفرینی شهری (URS) پرداختند. آن‌ها از روش دلفی فازی برای انتخاب شاخص‌های ارزیابی و برای محاسبه مرتبه اولویت برای وزن‌های استراتژی‌های مختلف، از فرآیند سنتی تحلیلی و روند شبکه تحلیلی استفاده نمودند. مدل پیشنهادی

ریزی روشی منظم و منضبط است که از آن برای کشف نیروهای پیشران کلیدی در متن تغییرات شتابان، پیچیدگی‌های فوق‌العاده و عدم قطعیت‌های متعدد استفاده می‌شود (احمدی^۱ و همکاران، ۲۰۱۵: ۱۳۶). از این رو در میان ابزارهای آینده‌نگاری، برنامه‌ریزی و طراحی سناریو رویکردی جذاب و مؤثر برای تنظیم چشم‌اندازها و راهبردهای شهری است (Miguel & Guell, 2010). سناریو نشان می‌دهد که چگونه ممکن است یک آینده براساس وضعیت کنونی و مجموعه‌ای از فرضیات دربارهٔ نیروهای پیشران شکل بگیرد (شاکرمی و همکاران، ۲۰۲۲: ۱۲۶).

رویکرد آینده‌پژوهی و به‌طور مشخص سناریونگاری در جهت رسیدن به بازآفرینی پایدار شهری و مواجهه با مشکلات آینده شهرهاست. این رویکرد با شناسایی عوامل کلیدی و پیشران‌های مؤثر در بافت‌های تاریخی و همچنین شناسایی سناریوهای پیش روی بازآفرینی بافت‌های تاریخی، آمادگی لازم در جهت رویارویی با مسائل و مشکلات احتمالی پیش رو را فراهم می‌کند؛ بنابراین به‌منظور برطرف کردن کاستی‌های موجود در بافت‌های ناکارآمد، نیاز به برنامه‌ریزی علمی و عملی که در آینده پاسخگو باشد، داریم (حسینی و همکاران، ۲۰۲۱: ۹۶۳). در زمینه ارتباط آینده‌پژوهی با بازآفرینی شهری، با آینده‌پژوهی می‌توان علل تغییر را شناخت. به عبارتی آینده‌پژوهی می‌تواند راهی برای خروج از ناکارآمدی شهری و بازآفرینی و کارآمد کردن بافت‌ها شهری باشد. چراکه برای برنامه‌ریزی به‌عنوان روند یک پدیده، علاوه بر شناخت گذشته و وضعیت حال، باید آینده آن پدیده را هم موردبررسی قرار داد (ایزدفر^۲ و رضایی^۳، ۲۰۱۹: ۱۱۵). در واقع اهمیت و ارتباط رویکرد آینده‌پژوهی و سناریونگاری در بازآفرینی شهری در شناخت عوامل کلیدی و پیشران‌های مؤثر بر بازآفرینی بافت‌های شهری و همچنین شناسایی و کشف سناریوها و

⁴ Gholich

⁵ Yin-Hao Chiu

¹ Ahmadi

² Izadfar

³ Rezaei

یاور^۳ و همکاران (۲۰۲۳)، در پژوهشی با عنوان «توسعه شهری پایدار شهرهای تاریخی: شهر تاریخی موصل، عراق به ارائه رویکردی برای حفظ و ارتقای بافت تاریخی به گونه‌ای که برای محیط-زیست، جامعه، فرهنگ و اقتصاد مفید باشد» پرداختند. نتایج تحقیق آن‌ها نشان‌دهنده نیاز به ابداع استراتژی برای حفاظت از بافت تاریخی و درعین حال اجازه دادن به ساکنان برای ادامه اقامت در آن است. همچنین طرح توسعه باید شامل استراتژی‌ها و ابزارهایی باشد تا اطمینان حاصل شود که شهر زنده تاریخی می‌تواند مطابق با اصول توسعه پایدار و چرخه‌های پایداری سازگار و تکامل یابد.

ایزدفر^۴ و رضایی^۵ (۲۰۲۰) در پژوهشی با عنوان «شناسایی عوامل کلیدی مؤثر بر بازآفرینی پایدار شهری با رویکرد آینده‌پژوهی (موردشناسی: بافت ناکارآمد شهر یزد)» به شناسایی عوامل کلیدی مؤثر بر بازآفرینی پایدار بافت ناکارآمد شهر یزد در افق ۱۴۱۴ پرداخته‌اند. نتایج تحقیق آن‌ها نشان می‌دهد که عوامل کلیدی مؤثر بر آینده بازآفرینی شهر یزد در افق ۱۴۱۴ شامل تحریم‌های بین‌المللی، نهادهای اجتماعی و مدنی، تورم، نهادهای موازی در اغلب بخش‌های حاکمیتی، تمرکز اداره‌ها و مراکز دولتی در پایتخت، عملکرد دستگاه‌های نظارتی و بازرسی، سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی، فناوری‌های نوین، بحران نظام اداری و بحران نظام مالی است.

رجبی^۶ (۲۰۲۱)، در پژوهشی با عنوان «شناسایی پیشران‌های کلیدی مؤثر بر بازآفرینی بافت تاریخی شهر تبریز با رویکرد آینده‌پژوهی»، با استفاده از روش توصیفی و تحلیلی به ارزیابی شاخص‌های کلیدی بازآفرینی در بافت تاریخی شهر تبریز پرداخته است. نتایج پژوهش ایشان نشان می‌دهند که از ۴۰ شاخص موردبررسی، ۱۰ شاخص شامل سرمایه‌گذاری دولتی و تزریق اعتبارات پروژه‌ها،

تحقیق آن‌ها می‌تواند به‌عنوان مرجعی برای بررسی و بهبود عملکرد سیاست و شناسایی عوامل اصلی مرتبط با ارتقاء بازآفرینی شهری دولت در سراسر جهان باشد. همچنین نتایج این پژوهش می‌تواند به‌عنوان مرجع دولت تاپوانی برای ارتقاء آینده سیاست‌های بازآفرینی شهری و تحقیقات مربوطه باشد. سرانجام نویسندگان نتایج تحقیق را با استراتژی‌های مدیریت فعلی URS و پروژه‌های تبلیغاتی در تاپوان مقایسه کرده‌اند و پیشنهادهایی برای بهبود ارائه نموده‌اند.

آواد و جانگ^۱ (۲۰۲۱) در پژوهشی با عنوان «استخراج عناصر برنامه‌ریزی برای بازآفرینی شهری پایدار در دبی با AHP (فرایند تحلیل سلسله مراتبی)» به بررسی عناصر برنامه‌ریزی برای بازآفرینی شهری پایدار در دبی و ارزیابی زیرشاخص‌های آن‌ها پرداختند. نتایج تحقیق آن‌ها نشان می‌دهد که شاخص محیط‌زیست شهری مهم‌ترین عامل در عناصر برنامه‌ریزی بازآفرینی شهری است و بعدازآن شاخص‌های اقتصادی و اجتماعی - فرهنگی قرار گرفته‌اند. زیرشاخص‌های هر یک از این ابعاد نیز وزن متفاوتی در برنامه‌ریزی بازآفرینی شهری پایدار داشته‌اند.

دوس سانتوس فیگوایردو^۲ و همکاران (۲۰۲۲)، در پژوهشی با عنوان «بازآفرینی شهری در پرتو نوآوری اجتماعی: مروری بر ادبیات یکپارچه سیستماتیک» به تحلیل ویژگی‌های نوآوری اجتماعی و جایگاه آن‌ها در بازآفرینی شهری پرداختند. نتایج تحقیق آن‌ها حاکی از آن است شاخص‌هایی از نوآوری اجتماعی شامل، شبکه‌ها و روابط اجتماعی، همکاری و انسجام اجتماعی، ارضای نیازهای انسانی، بهبود کیفیت زندگی، توانمندسازی و پایداری به پروژه‌های بازآفرینی برای دستیابی به نتایج فراگیرتر و پایدارتر کمک می‌کنند.

⁴ Izadfar

⁵ Rezaei

⁶ Rajabi

¹ Awad & Jung

² Dos Santos Figueiredo

³ Yawer

۳ روش تحقیق

پژوهش حاضر به لحاظ هدف، کاربردی و براساس روش پژوهش، توصیفی-تحلیلی، از نظر ماهیت، براساس روش‌های جدید آینده‌پژوهی، تحلیلی و اکتشافی است. براساس شیوه جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات، جزء پژوهش‌های اسنادی - پیمایشی است. جهت دستیابی به متغیرهای مرتبط با پژوهش به‌مرور پیشینه پژوهش، مبانی نظری و دیدگاه‌های موضوع، با تکیه بر رویکرد منتخب پژوهش پرداخته شد. متغیرهای به‌دست‌آمده از طریق مصاحبه با متخصصین موردبررسی قرار گرفت و از میان صدها مورد مطرح‌شده پس از ترکیب هم‌پوشانی‌ها، حذف موارد بی‌ارتباط و مبهم و انجام اصلاحات لازم، درنهایت ۴۱ متغیر به‌عنوان عوامل مؤثر بر بازآفرینی بافت تاریخی شهر کرمان شناسایی شد که در جدول شماره ۱ نمایش داده شده‌اند. در بخش اول تحقیق از بین ۴۱ شاخص، ۹ شاخص به‌عنوان عوامل کلیدی شناسایی شدند که در مرحله بعد ماتریس تأثیرات متقاطع این عوامل کلیدی طراحی و در اختیار ۱۵ نفر از کارشناسان و متخصصان امور برنامه‌ریزی شهری و بازآفرینی شهری که شناخت کافی از محدوده مورد مطالعه داشتند و از سویی دیگر با مبانی و مفاهیم و دیدگاه‌های بازآفرینی آشنایی داشتند، قرار گرفت. جامعه آماری خبرگان متشکل از مدیران و کارشناسان فعال شهرداری بافت تاریخی کرمان، شهرداری کرمان، راه و شهرسازی کرمان، شرکت بازآفرینی ایران، دفاتر تسهیلاتی بافت تاریخی شهر کرمان و متخصصین دانشگاهی است. درنهایت ماتریس تأثیرات متقاطع وضعیت‌های احتمالی پیش‌بینی‌های کلیدی بازآفرینی با هدف دستیابی به سناریوهای مختلف بازآفرینی بافت تاریخی شهر کرمان، با نرم‌افزار سناریو ویزارد (Scenario Wizard) مورد تحلیل قرار گرفت.

۰

قوانین و ضوابط شهری، جلب مشارکت شهروندان، طرح‌های توسعه شهری، قیمت زمین و مسکن، مدیریت واحد شهری، نظارت و بازرسی، اقتصاد محلی، توسعه شبکه معابر و تورم به‌عنوان کلیدی-ترین شاخص‌ها شناسایی شده‌اند.

ایزدفر و ایزدفر^۱ (۲۰۲۰)، در تحقیقی با عنوان «تدوین مدل مفهومی تحقق بازآفرینی پایدار شهری از منظر آینده‌پژوهی»، با استفاده از روش توصیفی و تحلیل محتوا به و همچنین بررسی نظریات مربوط به بازآفرینی به تدوین به تدوین چارچوب مفهومی و ارائه ابعاد و معیارهای بازآفرینی پایدار پرداختند. آن‌ها ابعاد بازآفرینی پایدار شهری را به چهار بعد اصلی کالبدی، اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی تقسیم کردند و نظریه پیتز رابرتز را به‌عنوان نظریه منتخب و پشتیبان این ابعاد و بازآفرینی پایدار با رویکرد آینده‌پژوهی معرفی کردند.

قربانی^۲ و همکاران (۲۰۲۲)، در پژوهشی با عنوان «تحلیلی بر بازآفرینی پایدار شهری با رویکرد انسجام و پیوستگی براساس آینده‌پژوهی سناریومبنا مطالعه موردی: محلات شمالی بافت تاریخی - فرهنگی شهر تبریز» به بررسی و شناسایی پیش‌بینی‌های کلیدی و سناریوهای بازآفرینی محلات بافت تاریخی پرداختند. نتایج تحقیق آن‌ها نشان داد که از بین ۳۹ عامل ۱۵ عامل کلیدی در بازآفرینی محدوده مورد مطالعه نقش دارند که براساس اهمیت و عدم قطعیت دو عامل اقتصادی و مدیریتی چهار سناریو مطرح گردیده که برای رسیدن به سناریو طلایی باید راهبرد رقابتی (ST) مورد توجه قرار بگیرد و با ارائه راهبردهای تهیه طرح ویژه بافت‌های تاریخی محلات، ایجاد سرمایه‌گذاری برای اشتغال و زمینه برای فعالیت NGOها و کارهای دریافت وام ویژه بازآفرینی و نظارت دقیق بر رعایت قوانین و مقررات شهرسازی می‌توان به بازآفرینی بافت‌های پایدار محلات مورد مطالعه اقدام نمود.

² Ghorbani

¹ Izadfar & Izadfar

جدول شماره ۱: شاخص‌های منتخب بازآفرینی شهری

منبع	شاخص	بعد
Evans & Shav, 2006; Ashworth, 1996; حسن‌زاده و سلطان‌زاده، ۲۰۱۶؛ حاتمی‌نژاد و همکاران، ۲۰۱۹؛ ایزدفر و رضایی، ۲۰۲۰؛	استفاده از شیوه‌های غنی گذشته برای طراحی مجدد فضا	کالبدی
	حفظ اصالت طرح، مواد و مصالح، کاربری و مکان	
	ایجاد و بازسازی ساختارهای تأسیسات شهری	
	کیفیت مبلمان شهری و سیما و منظر شهری	
	حفظ و بازسازی میراث محلی و ساختمان‌های تاریخی	
Ennis and Douglass, 2011; Evans & Shav, 2004; Lichfield, 1998; Larkham, 1994; ایزدی و همکاران، ۲۰۱۷؛ حسن‌زاده و سلطان‌زاده، ۲۰۱۶؛	ایجاد و گسترش زیرساخت‌های ارتباطاتی و حمل‌ونقلی	عملکردی
	استفاده از تنوع عملکردی برای افزایش سرزندگی در بافت	
	استفاده مجدد از ابنیه خالی و معاصرسازی کاربری آن‌ها	
	اختلاط کاربری و ادغام عملکرد تاریخی و فعالیت‌های اجتماعی، تفریحی، آموزشی و تجاری	
	تداوم، ارتباط و اتصال میان فضاهای گسسته بافت به‌منظور ایجاد وحدت فضایی در بافت تاریخی	
	انطباق مکان و زمان در تعیین عملکردهای جدید و توجه به فعالیت‌های روزانه و شبانه	
اولویت حرکت پیاده در برابر سواره و توجه به پیاده-راه‌سازی		
Sasaki, 2010; Kotler & Armstrong, 2010; Kornberger; English Heritage, 2008; ایزدی و همکاران، ۲۰۱۷؛	توجه به بازآفرینی به‌عنوان ایجاد اشتغال در درازمدت و به‌صورت پایدار	اقتصادی
	توسعه فضاهای خرید و سرگرمی، فروشگاه‌های زنجیره‌ای و بزرگ، راسته‌بازارهای خرده‌فروشی، بازارهای قدیمی	
	ارتقاء موقعیت و ارزش اقتصادی زمین از طریق ارائه خدمات و تعریف کاربری‌های جدید در درون ناحیه	
	مشارکت روزافزون و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی و عمومی و گروه‌ها و انجمن‌های داوطلبانه	
	پرداخت یارانه سود تسهیلات بانکی - ایجاد منافع و معافیت‌های مالیاتی	
Montgomery, 2004; Abbasgholizadeh, 2011; Orbasli, 2000;	حمایت از کسب‌وکارهای خانگی و فراهم کردن امکان عرضه تولیدات خانگی (غذای خانگی - صنایع‌دستی)	اجتماعی
	نظارت اجتماعی و امنیت شهروندی	
	تغییر در تصویر ذهنی شهروندان و ایجاد حس تعلق مکانی	

<p>ایزدی و همکاران، ۲۰۱۷؛ حاتمی‌نژاد و همکاران، ۲۰۱۹؛ امین‌زاده و دادرس، ۲۰۱۲</p>	<p>اعتمادسازی نسبت به طرح‌های بازآفرینی</p> <p>تقویت نقش و مشارکت مردم و بخش خصوصی در سیاست‌گذاری، تصمیم‌سازی همچنین طراحی و اجرای طرح‌ها و پایدار شدن آن‌ها</p> <p>احیاء و ایجاد عناصر هویت‌ساز و استفاده از نمادها و نشانه‌های عملکردی جهت تداعی هویت تاریخی بافت</p> <p>آموزش باهدف توانمندسازی، ظرفیت‌سازی و نهادسازی</p>	
<p>Mogollon et al, 2014; Gets et al, 2012; Getz, 2008; OECD, 2008; Smith, 2007; امین‌زاده و دادرس، ۲۰۱۲؛ نوریان و فلاح-زاده، ۲۰۱۵؛</p>	<p>برگزاری رخدادهای بزرگ نظیر رخدادهای ورزشی، جشنواره‌های خاص، مراسمات قومی - مذهبی</p> <p>استفاده از نقش فرهنگ در جامعه در اجرای سیاست‌های بازآفرینی و ادغام ایده‌های فرهنگی در برنامه‌های آینده بازآفرینی</p> <p>نمایشگاه‌های دائمی و موقت جهت برگزاری مراسم و جشن‌های محلی در راستای ارتقاء سطح فرهنگی شهروندان و جذب گردشگران فرهنگی در جهت تبادلات فرهنگی</p> <p>برجسته‌سازی صنایع فرهنگی؛ استقرار کاربری‌های آموزشی و آموزش عالی، تئاتر، کتابخانه، فرهنگسرا، نمایشگاه و ... در پهنه‌های متروکه بافت تاریخی</p> <p>تجمع فضایی مؤسسه‌ها و فضاهای مرتبط با صنایع فرهنگی در بافت تاریخی</p>	<p>فرهنگی</p>
<p>Ashworth & Larkham, 1994; Vehbi & Hoskara, 2009; Hall & Page, 2006; Xie, 2006, Ozlem, 2009; ایزدفر و رضایی، ۲۰۲۰؛ رفیعیان و محمدی آیدغمیش، ۲۰۱۷؛</p>	<p>توجه به حفاظت و استفاده حداقل از منابع محیط زیستی در بازآفرینی شهری</p> <p>توجه به مناظر تاریخی - طبیعی و استفاده از عناصر طبیعی در طراحی و افزایش سرانه فضای سبز</p> <p>مدیریت بازیافت و مسائل ناشی از انبوه زباله‌ها</p> <p>ایجاد و ارتقاء سیستم فاضلاب بافت تاریخی</p> <p>توجه به انرژی‌های نو و بهره‌گیری از تکنولوژی پایدار</p> <p>انتقال کاربری‌های صنعتی، آلاینده و ناسازگار از بافت تاریخی</p>	<p>زیست‌محیطی</p>
<p>Van der Pluijm & Melissen, 2007; W.Caves, 2005; Ozlem, 2009; رفیعیان و محمدی آیدغمیش، ۲۰۱۷؛ حاتمی‌نژاد و همکاران، ۲۰۱۹؛ ایزدفر و رضایی، ۲۰۲۰؛</p>	<p>ایجاد ابزارهای حقوقی و قانونی برای تسهیل فرایند بازآفرینی</p> <p>ایجاد مدیریت یکپارچه بافت تاریخی به‌منظور ایفای نقش هماهنگ‌کنندگی، اجراکننده، پایش و نظارت و سیاست‌گذاری و جلوگیری از چندبخشی شدن و کاهش نهادهای موازی</p>	<p>مدیریتی - نهادی</p>

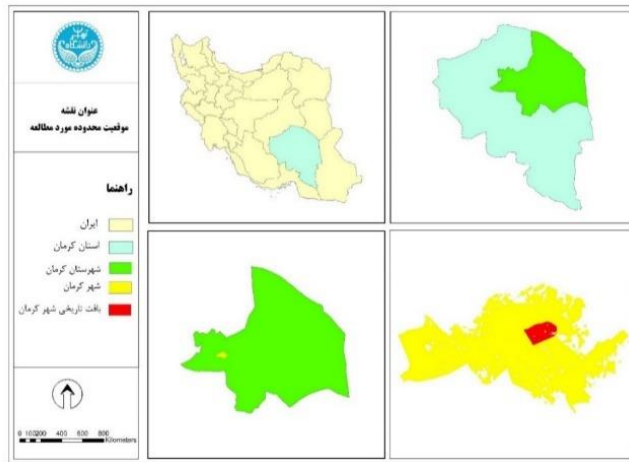
انعقاد قرارداد و تفاهم‌نامه با دستگاه‌های زیر ربط جهت تسهیل و رفع مسائل
ایجاد نهاد محلی جهت مدیریت پروژه‌های بازآفرینی در سطح خرد
قانون‌گذاری و بسترسازی جهت ورود بخش خصوصی و مشارکت مردمی
الگوی جامع و مدون برای سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی در موضوع بازآفرینی

شهر کرمان و به لحاظ اجتماعی نیز کانون جمعیتی روزانه شهر و محل سکونت اقوام و مهاجران است. تمامی عملکردهای اقتصادی اجتماعی و فرهنگی در بافت تاریخی شهر کرمان وجود دارد و به لحاظ سبک معماری و تاریخی از ارزش فرهنگی بسیار بالایی برخوردار است. تقریباً هیچ‌گونه کاربری فضای سبز و بازی در بافت تاریخی شهر کرمان وجود ندارد و از نظر زیست‌محیطی دچار مشکل است. از نظر نهادی - مدیریتی بافت تاریخی شهر کرمان هم‌اکنون یک منطقه شهرداری مستقل است و نهادهایی از سطح محلی، منطقه‌ای تا ملی در این بافت مطالعات، اجرای طرح و اقداماتی داشته‌اند که خیلی مؤثر نبوده است و نتوانسته‌اند است شرایط بافت تاریخی را در زمینه‌های مختلف بهبود ببخشند. به‌طورکلی آنچه اکنون بافت تاریخی شهر کرمان نامیده می‌شود، زمانی به‌عنوان یک کلیت شهری از حیاتی کامل و کارآمد برخوردار بوده است که تکامل و کارآمدی آن محصول تعامل انسان و محیط زندگی طبیعی بوده است. بافت تاریخی شهر کرمان در زمینه‌های فرهنگی، گردشگری، اقتصادی و الگوی معماری و ارزش‌های شهرسازی فرصت‌های فراوانی را فراهم کرده است و دارای ظرفیت‌های زیادی در این زمینه‌ها است. با این وجود بخش‌های زیادی از این بافت کارایی کافی را ندارد و از فرایند توسعه بازمانده است و با مشکلاتی از جمله؛ مشکلات کالبدی، سیما و منظر شهری، مشکلات شبکه‌های دسترسی، زیرساخت‌ها و تأسیسات شهری، مشکلات خدمات شهری، مشکلات اقتصادی و مالی،

شهر کرمان، مرکز استان و شهرستان کرمان بین ۵۶ درجه و ۵۸ دقیقه تا ۵۷ درجه و ۰۹ دقیقه طول شرقی و ۳۰ درجه و ۱۴ دقیقه تا ۳۰ درجه و ۱۹ دقیقه عرض شمالی، در ارتفاع ۱۷۵۵ متری از سطح دریا واقع شده است. جمعیت این شهر براساس سرشماری سال ۱۳۹۵ معادل ۵۳۷۷۱۸ نفر بوده است (مرکز آمار ایران، ۲۰۱۶). براساس آخرین تقسیمات داخلی، شهر کرمان دارای ۵ منطقه شهری، ۱۳ ناحیه و ۴۹ محله است. (واحد آمار و اطلاعات شهرداری کرمان، ۲۰۱۶). بافت تاریخی شهر کرمان که در گذشته در منطقه ۱ شهرداری کرمان واقع شده بود و هم‌اکنون خود یک منطقه شهرداری مستقل است، با ۴۸۳ هکتار مساحت و جمعیت ۵۱۰۸۷ نفر، تراکمی معادل ۹۴ نفر در هکتار را به وجود آورده است. از مجموعه بناهای این محدوده حدود ۱۵۰۷۵ واحد مسکونی هستند (مرکز آمار ایران ۲۰۲۳). در بخش مرکزی بافت کهن، بازار و منطقه تجاری اصلی شهر قرار گرفته است. در این منطقه بازار اصلی و خیابان‌های اطراف علاوه بر مراکز تجاری، بسیاری از عملکردهای دیگر شهر مستقر شده است. قدیمی‌ترین قسمت شهر، یعنی فضاهای داخل حصار که در حال حاضر با مختصر تغییر بین خیابان‌های ابوحامد، شهدای دارلک، مدرس و مطهری قرار می‌گیرد با عنوان بافت کهن شهر شناخته می‌شود. از نظر کالبدی بافت تاریخی شهر کرمان به دلیل کوچه‌های تنگ و باریک و بن-بست، به شدت ریزدانه و نفوذناپذیر است (پوراحمد و حاتمی، ۲۰۲۲: ۴۵). به لحاظ اقتصادی قلب تجاری

و هدف آن شناسایی سناریوهای پیش روی بازآفرینی بافت تاریخی شهر کرمان است. شکل شماره یک موقعیت بافت تاریخی شهر کرمان را به عنوان محدوده مورد مطالعه تحقیق نمایش می‌دهد.

مشکلات اجتماعی و فرهنگی، مشکلات زیست-محیطی، مشکلات ساختار شهری و مشکلات مدیریتی، قانونی و حقوقی دست‌وپنجه نرم می‌کند. بر همین اساس محدوده مورد مطالعه پژوهش حاضر بافت تاریخی شهر کرمان انتخاب شده است

شکل شماره ۱: نقشه محدوده ورد مطالعه تحقیق

شهرداری کرمان، راه و شهرسازی کرمان، شرکت بازآفرینی ایران، دفاتر تسهیله‌گری بافت تاریخی شهر کرمان و متخصصین دانشگاهی هستند. در جدول شماره ۲ مشخصات کارشناسانی که ماتریس پژوهش حاضر را تکمیل کرده‌اند نشان داده شده است. از نظر جنسیت ۶۱،۳۰ درصد مرد و ۳۸،۷۰ درصد زن بوده‌اند. از نظر سنی ۳۵،۴۸ درصد بین ۲۰ تا ۳۰ سال سن داشته‌اند، ۳۸،۷۰ درصد بین ۳۱ تا ۴۰ سال و ۲۵،۸۲ درصد نیز بیشتر از ۴۰ سال سن داشته‌اند. از نظر تحصیلات؛ ۱۹،۳۷ درصد دارای تحصیلات لیسانس، ۴۱،۹۳ درصد دارای تحصیلات فوق‌لیسانس و ۳۸،۷۰ درصد نیز دارای تحصیلات دکتری بوده‌اند. ۴۱،۹۳ درصد از کارشناسان دارای سابقه اجرایی بین ۱ تا ۵ سال بوده‌اند، ۱۶،۱۴ درصد دارای سابقه اجرایی بین ۶ تا ۱۰ سال و ۴۱،۳۹ درصد نیز بیش از ۱۰ سال سابقه اجرایی داشته‌اند.

۴ یافته‌ها و بحث

یافته‌های تحقیق حاضر شامل دو بخش است؛ بخش اول آن مربوط به شناسایی پیشران‌های کلیدی بازآفرینی بافت تاریخی شهر کرمان و بخش دوم مربوط به شناسایی سناریوهای بازآفرینی بافت تاریخی شهر کرمان است. بنابراین دو ماتریس تأثیرات متقاطع توسط کارشناسان تکمیل و مورد تحلیل قرار گرفته است؛ ماتریس اول برای شناسایی پیشران‌های کلیدی، ماتریس دوم که متشکل از پیشران‌های کلیدی است برای شناسایی سناریوها که در زیر یافته‌های آن‌ها ارائه می‌گردد.

ماتریس تأثیرات متقاطع متشکل از ۴۱ شاخص و در ۷ بعد اصلی بازآفرین برای تعداد زیادی از کارشناسان و متخصصان حوزه بازآفرینی ارسال و تعداد ۳۱ نمونه از آن تکمیل گردید. نمونه‌های تکمیل‌شده شامل متخصصانی از مدیران و کارشناسان فعال شهرداری بافت تاریخی کرمان،

جدول شماره ۲: مشخصات کارشناسان و متخصصان شرکت‌کننده در تحقیق

شرح	فراوانی	درصد فراوانی	شرح	فراوانی	درصد فراوانی	شرح	فراوانی	درصد فراوانی	شرح	فراوانی	درصد فراوانی
جنسیت			سن			تحصیلات			سابقه اجرایی		
زن	۱۹	۶۱/۳۰	۲۰-۳۰	۱۱	۳۵/۴۸	لیسانس	۶	۱۹/۳۷	۵-۱	۱۳	۴۱/۹۳
مرد	۱۲	۳۸/۷۰	۳۱-۴۰	۱۲	۳۸/۷۰	فوق لیسانس	۱۳	۴۱/۹۳	۱۰-۶	۵	۱۶/۱۴
			+۴۱	۸	۲۵/۸۲	دکتری	۱۲	۳۸/۷۰	+۱۰	۱۳	۴۱/۹۳

بعد از شناسایی پیشران‌های کلیدی، ماتریس تأثیرات متقاطع متشکل از ۳۳ وضعیت احتمالی پیشران‌های کلیدی به صورت انتخابی در اختیار ۱۵ نفر از کارشناسان حوزه برنامه‌ریزی و مدیریت شهر و بازآفرینی شهری جهت تکمیل قرار گرفت. ویژگی‌های این کارشناسان که شامل متخصصان دانشگاهی کارشناسان و مدیران اجرایی در سازمان‌های مرتبط می‌شوند، بدین‌گونه است که ۴۰ درصد آن‌ها زن و ۶۰ درصد مرد بوده‌اند. ۳۰ درصد از کارشناسان در گروه سنی ۲۰ تا ۳۰، ۴۶/۶۶ درصد در گروه سنی ۳۱ تا ۴۰ و ۳۳/۳۳ درصد در گروه سنی

بیشتر از ۴۰ سال قرا گرفته‌اند. از نظر سطح تحصیلات ۲۶/۶۶ درصد دارای تحصیلات لیسانس، ۲۶/۶۶ درصد دارای تحصیلات فوق لیسانس و ۳۳/۳۳ درصد دارای تحصیلات دکتری بوده‌اند. ۴۰ درصد از کارشناسان سابقه اجرایی ۱ تا ۵ سال، ۴۰ درصد با سابقه اجرایی ۶ تا ۱۰ سال و ۲۶/۶۶ درصد دارای سابقه اجرایی بیشتر از ۱۰ سال داشته‌اند. در جدول شماره ۳ مشخصات کارشناسانی که ماتریس تأثیرات متقاطع وضعیت‌های احتمالی پیشران‌های کلیدی بازآفرینی بافت تاریخی شهر کرمان را تکمیل کرده‌اند آورده شده است.

جدول شماره ۳: مشخصات کارشناسان و متخصصان شرکت‌کننده در تحقیق

شرح	فراوانی	درصد فراوانی	شرح	فراوانی	درصد فراوانی	شرح	فراوانی	درصد فراوانی	شرح	فراوانی	درصد فراوانی
جنسیت			سن			تحصیلات			سابقه اجرایی		
زن	۶	۴۰	۲۰-۳۰	۳	۳۰	لیسانس	۴	۲۶/۶۶	۵-۱	۵	۳۳/۳۳
مرد	۹	۶۰	۳۱-۴۰	۷	۴۶/۶۶	فوق لیسانس	۴	۲۶/۶۶	۱۰-۶	۶	۴۰
			+۴۱	۵	۳۳/۳۳	دکتری	۷	۴۶/۶۶	+۱۰	۴	۲۶/۶۶

۴/۱ شناسایی عوامل کلیدی و پیشران‌های مؤثر بر بازآفرینی شهری جهت شناسایی عوامل کلیدی و پیشران‌های مؤثر بر بازآفرینی بافت تاریخی شهر کرمان، ۴۱ شاخص که در هفت بعد یا عامل اصلی بازآفرینی تقسیم می‌شوند در قالب ماتریسی مورد بررسی قرار گرفتند. ماتریس تکمیل‌شده توسط کارشناسان با استفاده از نرم‌افزار Micmac مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج و وضعیت ماتریس در نرم‌افزار میک‌مک در جدول شماره ۴ ارائه شده است. براساس نتایج به‌دست‌آمده، از ۱۵۶۰ رابطه ارزیابی‌شده در این ماتریس ۱۲۱ رابطه نمره ۰ گرفته‌اند، بدین معنا که متغیرها تأثیر متقابلی باهم نداشته‌اند. ۲۲۵ رابطه نمره ۱ گرفته‌اند و دارای تأثیر ضعیف، ۷۳۲ رابطه

۴/۱ شناسایی عوامل کلیدی و پیشران‌های مؤثر بر بازآفرینی شهری

نرم‌افزار Micmac مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج و وضعیت ماتریس در نرم‌افزار میک‌مک در جدول شماره ۴ ارائه شده است. براساس نتایج به‌دست‌آمده، از ۱۵۶۰ رابطه ارزیابی‌شده در این ماتریس ۱۲۱ رابطه نمره ۰ گرفته‌اند، بدین معنا که متغیرها تأثیر متقابلی باهم نداشته‌اند. ۲۲۵ رابطه نمره ۱ گرفته‌اند و دارای تأثیر ضعیف، ۷۳۲ رابطه

شاخص‌های انتخاب‌شده بیش از ۹۲ درصد بر یکدیگر تأثیرگذار بوده‌اند.

دارای نمره ۲ و تأثیر متوسط و ۶۰۳ رابطه دارای نمره ۳ و سطح تأثیر قوی بوده‌اند. درجه پرشدگی ماتریس ۹۲٫۸۰٪ بوده است، یعنی عوامل و

جدول شماره ۴: وضعیت ماتریس در نرم‌افزار میک‌مک و نتایج اولیه داده‌ها

اندازه ماتریس	تعداد تکرار	بدون تأثیر (۰)	تأثیر ضعیف (۱)	تأثیر متوسط (۲)	تأثیر قوی (۳)	مجموع	درصد پرشدگی
۴۱	۳	۱۲۱	۲۲۵	۷۳۲	۶۰۳	۱۵۶۰	٪۹۲٫۸۰

حفظ اصالت طرح و اثر، ایجاد مدیریت یکپارچه بافت تاریخی، استفاده مجدد از ابنیه و معاصرسازی کاربری‌ها، تنوع عملکردی و ایجاد سرزندگی، ایجاد ابزارهای حقوقی و قانونی، مشارکت مردم و بخش خصوصی در فرایند بازآفرینی، پرداخت یارانه و تسهیلات بانکی و ایجاد معافیت‌های مالیاتی، الگوی جامع برنامه‌ریز و مدیریت و نقش فرهنگ و صنایع فرهنگی در بازآفرینی. شکل شماره ۲ نقشه پراکندگی شاخص‌ها را بر روی نمودار تأثیرگذاری و تأثیرپذیری نمایش می‌دهد و جدول شماره ۶ وضعیت تأثیرگذاری و نوع شاخص‌ها را نشان می‌دهد.

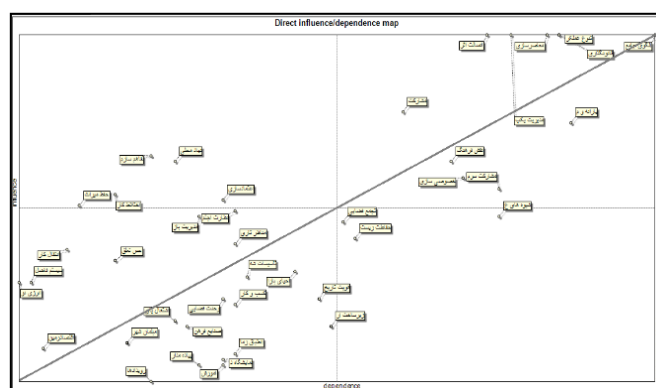
براساس نتایج تحقیق و خروجی‌های نرم‌افزار میک‌مک و همچنین براساس مقدار اثرگذاری مستقیم و غیرمستقیم و مقدار اثرپذیری مستقیم و غیرمستقیم و خالص اثرگذاری مستقیم و غیرمستقیم و رتبه متغیرها (جدول شماره ۵) و موقعیت آن‌ها بر روی نقشه پراکندگی کلیدی یا غیرکلیدی بودن عوامل مشخص شد. از میان ۴۱ شاخص بازآفرینی، ۹ شاخص به‌عنوان عوامل کلیدی و پیشران‌های اصلی بازآفرینی بافت تاریخی شهر کرمان شناسایی شدند. پیشران‌ها کلیدی بازآفرینی بافت تاریخی شهر کرمان که همان متغیرهای دووجهی و تأثیرگذار محسوب می‌شوند عبارت‌اند از:

جدول شماره ۵: رتبه تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم پیشران‌های کلیدی

متغیرها	ناحیه	میزان اثرات مستقیم (MDI)			میزان اثرات غیرمستقیم (MII)		
		رتبه	تأثیرگذاری (جمع سطرها)	تأثیرپذیری (جمع ستون‌ها)	رتبه	تأثیرگذاری (جمع سطرها)	تأثیرپذیری (جمع ستون‌ها)
الگوی جامع برنامه‌ریز و مدیریت	دوم - ریسک	۷	۱۲۰	۱۱۶	۷	۸۸۸۴۵۹	۸۶۰۸۹۰
ابزارهای حقوقی و قانونی بازآفرینی	دوم - ریسک	۴	۱۲۰	۱۰۸	۴	۸۸۸۴۵۹	۸۰۵۰۹۱
ایجاد مدیریت یکپارچه بافت تاریخی	دوم - ریسک	۲	۱۲۰	۱۰۴	۲	۸۸۸۴۵۹	۷۷۹۴۵۳
استفاده مجدد از ابنیه و	دوم - ریسک	۳	۱۲۰	۱۰۷	۳	۸۸۸۴۵۹	۷۹۷۱۳۴

									معاصر سازی کاربری
۸	۲۶۳۲۲	۷۸۹۳۲۷	۸۱۵۶۴۹	۶	۵	۹۹	۱۰۴	دوم - هدف	پرداخت یارانه و تسهیلات بانکی - ایجاد منافع و معافیت‌های مالیاتی
۱	۱۲۲۸۰۲	۷۶۵۶۵۷	۸۸۸۴۵۹	۱	۱۸	۱۰۲	۱۲۰	دوم - ریسک	حفظ اصالت طرح و اثر
۶	۷۷۷۰۹	۷۱۶۹۴۹	۷۹۴۶۵۸	۵	۱۱	۹۵	۱۰۶	دوم - ریسک	مشارکت مردم و بخش خصوصی در فرایند بازآفرینی
۹	۱۲۸۵۹	۷۳۴۸۵۷	۷۴۷۷۱۶	۸	۲	۹۵	۹۷	دوم - هدف	نقش فرهنگ و صنایع فرهنگی در بازآفرینی
۴	۸۴۸۴۷	۸۰۳۶۱۲	۸۸۸۴۵۹	۴	۱۲	۱۰۸	۱۲۰	دوم - ریسک	تنوع عملکردی و ایجاد سرزندگی

شکل شماره ۲ : موقعیت پراکنندگی متغیرها در محور مختصات تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم

جدول شماره ۶ : وضعیت تأثیرگذاری متغیرها بر بازآفرینی بافت تاریخی شهر کرمان

متغیر	وضعیت
حفظ و بازسازی میراث، اعتمادسازی، اختلاط کاربری، تفاهم سازمانی بین دستگاه‌های ذی‌ربط، ایجاد نهاد محلی.	متغیرهای تأثیرگذار (ناحیه اول)

الگوی جامع مدیریت و برنامه‌ریزی، ایجاد ابزارهای حقوقی و قانونی، معاصر سازی کاربری‌ها، ایجاد تنوع عملکردی، حفظ اصالت طرح و اثر، مدیریت یکپارچه بافت تاریخی، مشارکت مردمی و بخش خصوصی، پرداخت یارانه و تسهیلات بانکی و معافیت مالیاتی، نقش فرهنگ در بازآفرینی، قانون‌گذاری جهت خصوصی‌سازی، سرمایه‌گذاری بخش خصوصی و عمومی.	متغیرهای دووجهی (ناحیه دوم)
استفاده از شیوه‌های غنی گذشته برای طراحی مجدد فضا	متغیرهای نتیجه یا تأثیرپذیر (ناحیه چهارم)
آموزش باهدف توانمندسازی، ظرفیت‌سازی و نهادسازی، برجسته‌سازی صنایع فرهنگی، نظارت اجتماعی و امنیت شهروندی، احیاء عناصر هویت‌ساز، کیفیت مبلمان و سیما و منظر شهری، حمایت از کسب‌وکارهای خانگی، تداوم ارتباط و اتصال میان فضاهای گسسته و ایجاد وحدت فضایی، توجه به بازآفرینی به‌عنوان اشتغال پایدار، انطباق زمان و مکان در تعیین عملکردها، ایجاد و بازسازی تأسیسات شهری، برگزاری رویدادهای فرهنگی بزرگ در بافت، مدیریت بازیافت و مسائل ناشی از انبوه زباله، پیاده‌مداری، ایجاد و گسترش زیرساخت‌های ارتباطی و حمل‌ونقلی، ارتقاء موقعیت و ارزش اقتصادی زمین، ایجاد حس تعلق مکانی، نمایشگاه‌های دائمی و موقت، توسعه فضاهای خرید و احیای بازار، انتقال کاربری‌های ناسازگار، توجه به مناظر تاریخی - طبیعی، توجه به انرژی‌های نو و تکنولوژی پایدار، ایجاد و ارتقاء سیستم فاضلاب بافت تاریخی.	متغیرهای مستقل (ناحیه سوم)
تجمع فضایی صنایع فرهنگی در بافت تاریخی، حفاظت و استفاده حداقل از منابع محیط‌زیستی	متغیرهای تنظیمی (قرارگرفته در مرز نواحی)

به سمت سناریوهای مطلوب باشند. براساس وضعیت‌های احتمالی پیش‌رو، درمجموع ۳۳ وضعیت مختلف برای ۹ عامل کلیدی طراحی شد که این وضعیت‌ها طیفی از شرایط مطلوب تا نامطلوب را شامل می‌شوند. تعداد وضعیت‌های هر عامل کلیدی نیز متناسب با میزان تأثیرگذاری و اهمیت آن از ۳ تا ۴ وضعیت احتمالی متغیر بوده است.

محاسبه سناریوهای سازگار (موافق، همسان)

با توجه به تعداد وضعیت‌های احتمالی که برای پیش‌بینی‌های کلیدی در نظر گرفته شد، ۱۱۰۵۹۲ سناریو احتمالی پیش‌روی بازآفرینی بافت تاریخی شهر کرمان وجود دارد. نتایج نرم‌افزار سناریوویزارد نشان‌دهنده ۴ سناریو با سازگاری قوی یا محتمل برای بازآفرینی بافت تاریخی شهر کرمان است. تابلو

۴،۲ شناسایی سناریوهای پیش روی بازآفرینی بافت تاریخی شهر کرمان

در این بخش با استفاده از نرم‌افزار سناریوویزارد، سناریوهای پیش روی عوامل کلیدی مؤثر بر بازآفرینی بافت تاریخی شهر کرمان شناسایی و بررسی شده‌اند. وضعیت‌ها و حالت‌های مختلفی را می‌توان پیش‌روی عوامل کلیدی تصور کرد. این وضعیت‌های احتمالی برای آینده بازآفرینی بافت تاریخی شهر کرمان بسیار مهم هستند و می‌توانند به‌مثابه راهبردهایی موردتوجه برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران و همچنین راهنمای آن‌ها جهت فاصله گرفتن از سناریوهای نامطلوب و جهت‌گیری

مطلوب، رنگ سبز روشن نشان‌دهنده وضعیت احتمالی نسبتاً مطلوب، رنگ نارنجی نشان‌دهنده وضعیت نسبتاً بحرانی و رنگ قرمز نشان‌دهنده وضعیت احتمالی بحرانی است.

سناریوهای با سازگاری قوی به همراه وضعیت‌های احتمالی از کاملاً مطلوب تا بحرانی در شکل شماره ۳ نمایش داده شده است. در تابلو سناریوها رنگ سبز تیره نشان‌دهنده وضعیت احتمالی کاملاً

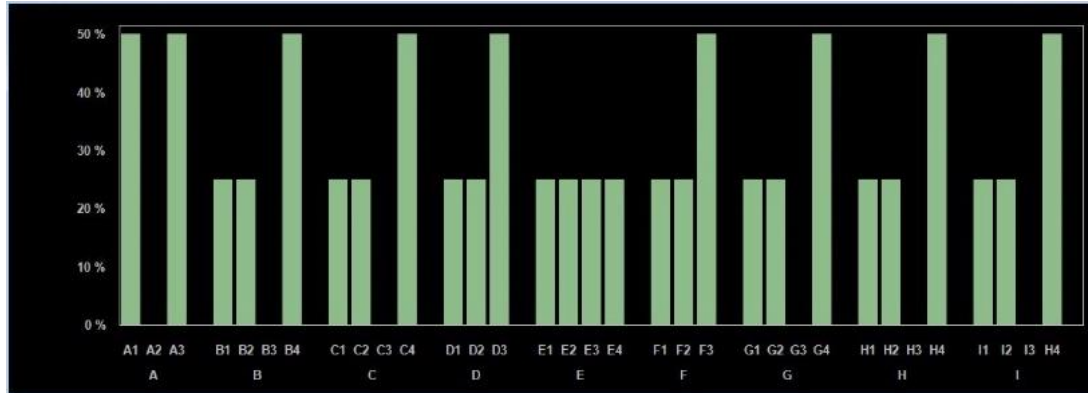
Scenario No. 1	Scenario No. 2	Scenario No. 3	Scenario No. 4
حفظ اصالت طرح و اثر حفظ اصالت طرح و اثر	حفظ اصالت طرح و اثر حفظ اصالت طرح و اثر	حفظ اصالت طرح و اثر وضعیت بحرانی حفظ اصالت طرح و اثر	حفظ اصالت طرح و اثر وضعیت بحرانی حفظ اصالت طرح و اثر
تنوع عملکردی و سرزندگی تنوع عملکردی و سرزندگی مطلوب	تنوع عملکردی و سرزندگی روند کند تنوع عملکردی و سرزندگی	تنوع عملکردی و سرزندگی وضعیت بحرانی تنوع عملکردی و سرزندگی	تنوع عملکردی و سرزندگی وضعیت بحرانی تنوع عملکردی و سرزندگی
معاصر سازی استفاده مجدد و معاصر سازی در سطح مطلوب	معاصر سازی روند کند استفاده مجدد و معاصر سازی	معاصر سازی وضعیت بحرانی استفاده مجدد و معاصر سازی	معاصر سازی وضعیت بحرانی استفاده مجدد و معاصر سازی
تسهیلات بانکی و سرمایه گذاری ارائه تسهیلات بانکی و سرمایه گذاری در سطح مطلوب	تسهیلات بانکی و سرمایه گذاری ادامه روند وضع موجود	تسهیلات بانکی و سرمایه گذاری وضعیت بحرانی تسهیلات بانکی و سرمایه گذاری	تسهیلات بانکی و سرمایه گذاری وضعیت بحرانی تسهیلات بانکی و سرمایه گذاری
مشارکت مشارکت مردم و بخش خصوصی در سطح مطلوب	مشارکت روند کند مشارکت مردم و بخش خصوصی	مشارکت ادامه روند وضع موجود	مشارکت وضعیت بحرانی مشارکت مردم و بخش خصوصی
نقش فرهنگ وضعیت مطلوب استفاده از فرهنگ در بازآفرینی	نقش فرهنگ ادامه روند وضع موجود	نقش فرهنگ وضعیت بحرانی استفاده از فرهنگ در بازآفرینی	نقش فرهنگ وضعیت بحرانی استفاده از فرهنگ در بازآفرینی
ابزارهای حقوقی و قانونی وضعیت مطلوب ابزارهای حقوقی و قانونی	ابزارهای حقوقی و قانونی روند کند ابزارهای حقوقی و قانونی	ابزارهای حقوقی و قانونی وضعیت بحرانی ابزارهای حقوقی و قانونی	ابزارهای حقوقی و قانونی وضعیت بحرانی ابزارهای حقوقی و قانونی
مدیریت یکپارچه ایجاد مدیریت یکپارچه مطلوب	مدیریت یکپارچه روند کند مدیریت یکپارچه	مدیریت یکپارچه وضعیت بحرانی مدیریت یکپارچه	مدیریت یکپارچه وضعیت بحرانی مدیریت یکپارچه
الگوی جامع ایجاد الگوی مطلوب و جامع بازآفرینی	الگوی جامع روند کند ایجاد الگوی جامع بازآفرینی	الگوی جامع وضعیت بحرانی الگوی جامع بازآفرینی	الگوی جامع وضعیت بحرانی الگوی جامع بازآفرینی

شکل شماره ۳: تابلو سناریوهای سازگار بازآفرینی بافت تاریخی شهر کرمان

ضعف تنوع عملکردی و سرزندگی در بافت (B4)، وضعیت بحرانی استفاده مجدد و معاصر سازی کاربری‌ها (C4)، کاهش تسهیلات بانکی و سرمایه‌گذاری (D3)، عدم استفاده از نقش فرهنگ در بازآفرینی (F3)، ضعف ابزارهای حقوقی و قانونی (G4)، نبود مدیریت یکپارچه و موازی‌کاری در فرایند بازآفرینی (H4)، نبود الگوی جامع مدیریت و برنامه‌ریزی در بازآفرینی (I4) بیشترین فراوانی را داشته‌اند که در سناریوهایی که وضعیت بینابین و نامطلوبی دارند نیز استفاده شده‌اند. شکل شماره ۴ فراوانی وضعیت‌های احتمالی استفاده شده در سناریوها را نمایش می‌دهد.

تابلو سناریوهای قوی از ۳۶ وضعیت احتمالی مختلف از کاملاً مطلوب تا بحرانی تشکیل شده است. از ۳۶ وضعیت احتمالی، ۱۰ وضعیت احتمالی که برابر است با ۲۷٫۷۷ درصد وضعیت کاملاً مطلوب، ۶ وضعیت احتمالی و ۱۶٫۶۶ درصد وضعیت نسبتاً مطلوب، ۳ وضعیت و ۸٫۳۳ درصد وضعیت احتمالی نسبتاً بحرانی و ۱۷ وضعیت احتمالی و ۴۷٫۲۲ درصد در وضعیت بحرانی قرار گرفته‌اند. در مجموع ۴۴٫۴۳ درصد از وضعیت‌های احتمالی در شرایط مطلوب و ۵۵٫۵۵ درصد آن‌ها در وضعیت نامطلوب یا بحرانی قرار داشته‌اند.

براساس نتایج نمودار فراوانی وضعیت‌های احتمالی استفاده شده، وضعیت‌های حفظ اصالت طرح و اثر (A1)، عدم حفظ اصالت طرح و اثر (A3)،

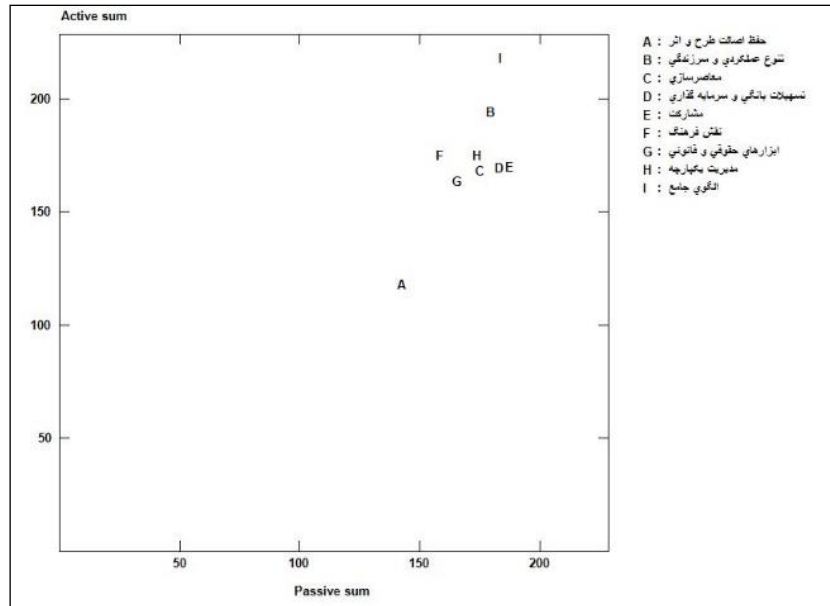

شکل شماره ۴: نمودار فراوانی وضعیت‌های احتمالی استفاده‌شده در سناریوهای با سازگاری بالا

براساس شکل شماره ۵ عاملی در این دو قسمت از سیستم شبکه قرار نگرفته است. عوامل کلیدی قرارگرفته در سمت راست بالای نمودار، عوامل کلیدی هستند که اثری قوی بر سیستم اعمال می‌کنند و درعین‌حال اثرپذیری بالایی نیز دارند. این نوع عوامل کلیدی معمولاً با پیدایش بالقوه رفتار پیچیده سیستم ارتباط دارند. به جز عامل کلیدی حفظ اصالت طرح و اثر (A)، همه ۸ عامل کلیدی دیگر در پژوهش حاضر در این بخش از نمودار سیستم شبکه قرار گرفته‌اند. عوامل کلیدی قرارگرفته در این بخش شامل الگوی جامع مدیریت و برنامه (I)، تنوع عملکردی و سرزندگی در بافت (B)، مدیریت یکپارچه بافت تاریخی (H)، نقش فرهنگ در فرایند بازآفرینی (F)، مشارکت مردمی و بخش خصوصی (E)، تسهیلات بانکی و سرمایه‌گذاری (D)، استفاده مجدد و معاصر سازی کاربری‌ها (C) و ابزارهای حقوقی و قانونی (G) می‌شوند.

در شکل شماره ۵ به ارزیابی ماتریس سناریو با استفاده از سیستم شبکه پرداخته شده است. سیستم شبکه به ارزیابی نقش عوامل کلیدی در سیستم تحلیل می‌پردازد و برای ساخت سناریوی حقیقی استفاده می‌شود. این سیستم از محاسبه جمع همه اثرات اعمال‌شده توسط یک عامل کلیدی و برای محاسبه همه اثرات اعمال‌شده روی یک عامل کلیدی است.

در سیستم شبکه، عواملی کلیدی که در گوشه سمت چپ بالای نمودار قرار گیرند، به‌عنوان عواملی تفسیر می‌شوند که می‌توانند سیستم را به نحو مؤثری کنترل کنند. عوامل کلیدی که در سمت راست پایین سیستم شبکه قرار می‌گیرند را می‌توان عوامل کلیدی وابسته در نظر گرفت که از عوامل کلیدی دیگر بدون تأثیرگذاری خیلی زیاده بر حوادث در سیستم تبعیت می‌کنند. در پژوهش حاضر

شکل شماره ۵: شبکه سیستم سناریوهای بازآفرینی بافت تاریخی شهر کرمان

مشارکت قوی مردم و بخش خصوصی، ایجاد مدیریت یکپارچه مطلوب و ایجاد ابزارهای حقوقی و قانونی مناسب به ترتیب با اثر سازگاری، ۲۶۴، ۲۶۴، ۲۲۸، ۲۱۶ و ۲۰۴ به ترتیب در اولویت‌های بعدی تأثیرگذاری بر سناریوها قرار گرفته‌اند. فرض‌های روند کند استفاده مجدد و معاصر سازی و ادامه روند وضع موجود از عامل کلیدی حفظ اصالت طرح و اثر با اثر سازگاری ۲۷۶- و ۳۰۰- به ترتیب دارای کم‌ترین تأثیرگذاری بر سناریوها بوده‌اند.

پابرجایی و ارزش سازگاری فرض‌های سناریوها
جدول شماره ۷ مؤثرترین فرض‌های عوامل کلیدی و میزان تأثیر آن‌ها را، بین تمامی فرض‌های عوامل کلیدی نشان می‌دهد. براساس نتایج این بخش، «فرض ارائه تسهیلات بانک و سرمایه‌گذاری» و «ایجاد الگوی مطلوب و جامع بازآفرینی» با ۲۷۶ اثر سازگاری بیشترین تأثیرگذاری را بر سناریوها داشته‌اند. فرض‌های تنوع عملکردی و سرزندگی مطلوب، استفاده از نقش فرهنگ در بازآفرینی،

جدول شماره ۷: مؤثرترین فرض‌ها و میزان سازگاری آن‌ها

عامل کلیدی	فرض	سازگاری
تسهیلات بانکی و سرمایه‌گذاری	ارائه تسهیلات بانکی و سرمایه‌گذاری	۲۷۶
الگوی جامع	ایجاد الگوی مطلوب و جامع بازآفرینی	۲۷۶
تنوع عملکردی و سرزندگی	تنوع عملکردی و سرزندگی مطلوب	۲۶۴
نقش فرهنگ	استفاده از نقش فرهنگ در بازآفرینی	۲۶۴
مشارکت	مشارکت قوی مردم و بخش خصوصی	۲۲۸
مدیریت یکپارچه	ایجاد مدیریت یکپارچه مطلوب	۲۱۶
ابزارهای حقوقی و قانونی	ایجاد ابزارهای حقوقی و قانونی مناسب	۲۰۴
معاصر سازی	روند کند استفاده مجدد و معاصر سازی	-۲۷۶
حفظ اصالت طرح و اثر	ادامه روند وضع موجود	-۳۰۰

۴٫۳ تحلیل سبب سناریوها (بحث)

در سناریونویسی برای آینده، ترکیبی از آینده‌های ممکن، محتمل و باورکردنی به‌عنوان آینده پیش رو ترسیم می‌شود و در جهت رسیدن به آن آینده سناریوهای مختلفی تدوین می‌شود که سبب سناریوهای متناقض، متناسب، متفاوت و متشابه را تشکیل می‌دهند. نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد که حدود ۱۱۰۵۹۲ سناریوی مختلف پیش روی بازآفرینی بافت تاریخی شهر کرمان قرار دارد. سناریونگاری و نرم‌افزار سناریویوزارد امکان استخراج سناریوهای با سازگاری قوی و سناریوهای با سازگاری ضعیف را فراهم می‌سازد. در پژوهش حاضر نتایج نرم‌افزار سناریویوزارد نشان‌دهنده وجود ۴ سناریو با سازگاری قوی یا محتمل برای بازآفرینی بافت تاریخی شهر کرمان است. در این بخش به تحلیل و بررسی سناریوهای سازگار و محتمل بازآفرینی بافت تاریخی شهر کرمان که به‌طور کلی در دو دسته سناریوهای مطلوب و سناریوهای نامطلوب و بحرانی قرار می‌گیرند، پرداخته می‌شود.

سناریو اول: (بهار بازآفرینی بافت تاریخی شهر کرمان)

آینده متصور شده در سناریو اول برای بافت تاریخی شهر کرمان به‌گونه‌ای است که همه پیشران‌های کلیدی بازآفرینی بافت تاریخی در وضعیت مطلوبی قرار دارند. به‌طوری‌که بافت تاریخی شهر کرمان در این وضعیت و آینده متصور شده در شرایطی قرار دارد که باوجود بازآفرینی بافت تاریخی، اصالت بافت و طرح اصلی خود را حفظ کرده است. از تنوع عملکردی و سرزندگی نیز در وضعیت مطلوبی قرار دارد و در همه ساعت‌های شبانه‌روز شهروندان در آن برای مقاصد مختلف آمدوشد می‌کنند و بافت تاریخی از پویایی و سرزندگی خاصی برخوردار است. همه کاربری‌هایی که امروزه قابلیت استفاده ندارند، معاصرسازی شده‌اند و در فرایند استفاده مجدد در قالب کاربری‌های فرهنگی، خدماتی و گردشگری قرار گرفته‌اند. تسهیلات بانکی کافی از طرف دولت و همچنین سرمایه‌گذاری کافی از طرف بخش

خصوصی و دولت در پروژه‌های مختلف جهت احیا و بازآفرینی بافت تاریخی صورت می‌گیرد. مردم و بخش خصوصی در فرایند بازآفرینی بافت تاریخی از مرحله مطالعات و برنامه‌ریزی تا مرحله اجرا و حفظ بافت تاریخی مشارکت مطلوب دارند. ویژگی‌های فرهنگی بافت تاریخی و صنایع فرهنگی نقش قابل‌توجهی در فرایند بازآفرینی بافت تاریخی شهر کرمان ایفا می‌کنند. قوانین بازآفرینی شهری به‌طور مطلوبی اصلاح شده است و ابزارهای حقوقی و قانونی کافی برای بازآفرینی بافت تاریخی شهر کرمان جهت استفاده مدیران و برنامه‌ریزان این حوزه وجود دارد. مدیریت یکپارچه بافت تاریخی شهر کرمان از سطح مطالعات، طرح‌ریزی و برنامه‌ریزی تا اجرا و ارزیابی شکل گرفته است و فرایند بازآفرینی بافت تاریخی شهر کرمان در یک هماهنگی خاص و بدون هیچ‌گونه موازی‌کاری انجام می‌شود. الگوی جامع مدیریت و برنامه‌ریزی بازآفرینی بافت تاریخی شکل گرفته است و فرایند بازآفرینی بافت تاریخی شهر کرمان براساس این الگو و با چشم‌انداز و اهداف مشخص و برنامه‌ریزی و مدیریت اجرایی دقیق انجام می‌شود. براساس این سناریو شاهد بازآفرینی پایدار بافت تاریخی شهر کرمان در شرایط مطلوب پیشران‌های کلیدی بازآفرینی شهری هستیم. نتایج این بخش از تحقیق با پژوهش حسینی و همکاران (۲۰۲۱) که به تبیین اهمیت کیفیت مکان در بازآفرینی شهری با رویکرد آینده‌پژوهی در منطقه ۱۰ شهر تهران پرداخته‌اند است همسو است. آنها به این نتیجه رسیده‌اند که در این سناریو وضعیت پیشران‌های کلیدی از جمله نشاط و پویایی، تنوع ارائه محصولات، ارتباط معنادار استقرار کاربری‌ها، میزان نظارت طبیعی، خوانایی مسیر و سایر پیشران‌های کلیدی در وضعیت مطلوبی قرار خواهد داشت.

سناریو دوم: (در آستانه بهار بازآفرینی بافت تاریخی شهر کرمان)

آینده‌ای که در سناریو دوم یعنی سناریو در آستانه بهار بازآفرینی بافت تاریخی می‌توان مشاهده کرد،

نتایج این بخش از تحقیق با پژوهش توپچی‌ثانی و همکاران (۲۰۲۲) با عنوان «برنامه‌ریزی بر پایه سناریو و کاربرد آن در بازآفرینی شهری پایدار، مورد پژوهی: بافت فرسوده شهری درگهان جزیره قشم» همسو است. نتایج پژوهش آن‌ها نشان می‌دهد که در این سناریو به‌رغم وجود منابع مالی لازم و کاهش تضادهای مدیریتی، به دلیل فقدان اراده لازم برای تغییر وضع موجود و حذف نابرابری منطقه‌ای، احتمال توفیق و تعالی چندانی وجود ندارد.

سناریوهای خزان بازآفرینی بافت تاریخی شهر کرمان

شرح سناریو سوم: در این سناریو همه پیشران‌های کلیدی به جزء مشارکت مردم و بخش خصوصی در وضعیت بحرانی قرار دارند. می‌توان گفت این سناریو در وضعیتی کاملاً بحرانی قرار دارد و آینده تصور شده در این سناریو برای بافت تاریخی شهری کرمان، وضعیت نامطلوب از نظر بازآفرینی در اکثر پیشران‌ها کلیدی است. فقط از نظر عامل کلیدی مشارکت مردم و بخش خصوصی است که شرایط در ادامه روند وضع موجود قرار دارد که روند وضع موجود این شاخص نیز در بافت تاریخی شهر کرمان نامطلوب است.

این سناریو که در آن وضعیت بافت تاریخی شهر کرمان تا حد زیادی شبیه وضعیت این بافت در سناریو چهارم یعنی وضعیت کاملاً نامطلوب و بحرانی است. لازم به ذکر است که با توجه به شرایط وضع موجود، احتمال وقوع این سناریو بالا است. در این سناریو با اینکه اقداماتی پراکنده و به‌صورت موضعی برای بازآفرینی بافت تاریخی انجام می‌شود، اما نتیجه مناسبی حاصل نمی‌شود. همان‌طور که در شرایط وضع موجود نیز شاهد اقدامات و اجرای پروژه‌های مختلف در بافت‌های تاریخی و فرسوده هستیم، اما نتیجه قابل توجهی در جهت احیا و بازآفرینی بافت‌ها مشاهده نمی‌شود. از طرفی به دلیل ماهیت ارزشمند بافت‌های تاریخی، بخصوص به لحاظ اقتصادی که معمولاً قلب تجاری شهر هستند و به لحاظ ارزش تاریخی و معماری؛

به‌گونه‌ای است که در آن از ۹ پیشران کلیدی یک پیشران در وضعیت مطلوب، ۵ پیشران در وضعیت نیمه‌مطلوب و ۳ پیشران کلیدی نیز در وضعیت موجود یا ضعیف قرار دارند. این سناریو آینده ایدئال و مطلوبی که بهترین حالت ممکن برای بافت تاریخی شهر کرمان است را محقق نمی‌کند. در این سناریو بازآفرینی بافت تاریخی شهر کرمان در سطح قابل قبولی قرار دارد و شرایط بافت در زمینه‌های مختلف کالبدی، اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی، عملکردی و زیست‌محیطی در آن نسبتاً مناسب است و شرایط زندگی و سکونت در آن نیز مناسب است.

در این سناریو نیز باوجود بازآفرینی بافت تاریخی شهر کرمان اصالت طرح، آثار و بناهای بافت در سطح مطلوب حفظ شده است. بافت تاریخی شهر کرمان از تنوع عملکردی، سرزندگی و پویایی نیمه-مطلوب و نسبتاً مناسب برخوردار است. استفاده مجدد از کاربری‌ها و معاصرسازی بافت نیز از وضعیت قابل قبولی برخوردار است و تا حدودی در بافت انجام می‌شود. ارائه تسهیلات بانکی و سرمایه‌گذاری در سطح ضعیفی انجام می‌شود و این تسهیلات در سطح وضع موجود قرار دارد. مشارکت مردم و بخش خصوصی در بازآفرینی بافت تاریخی شهر کرمان در سطح نسبتاً مناسب و قابل قبولی است. استفاده از نقش فرهنگ و صنایع فرهنگی در بازآفرینی بافت تاریخی در وضعیت نسبتاً نامناسبی قرار دارد و به شکل وضع موجود پیش می‌رود. ابزارهای حقوقی و قانونی تا حدودی اصلاح شده‌اند و در سطح بینابینی قرار دارند اما شرایط حقوقی و قانونی مطلوبی برای بازآفرینی بافت تاریخی وجود ندارد. مدیریت یکپارچه و واحد نسبتاً مناسبی برای بازآفرینی بافت تاریخی شکل گرفته است. و در نهایت الگوی جامع برنامه‌ریزی و مدیریت بازآفرینی بافت تاریخی در حال شکل‌گیری است و می‌توان در سطح نسبتاً مناسبی اثرات این الگو را در بافت مشاهده کرد.

تاریخی، فرهنگ هیچ نقشی ندارد. در نتیجه این بی-اهمیتی و بی‌توجهی، پدیده‌های فرهنگی، آثار فرهنگی و خرده‌فرهنگ‌ها نیز رو به زوال و از بین رفتن هستند. قوانین و ابزارهای حقوقی جهت بازآفرینی بافت تاریخی بسیار ضعیف هستند و قوانینی وجود ندارد که سازمان‌ها، نهادهای مسئول و مجریان را مجاب به پیشبرد فرایند بازآفرینی کند. قوانین بازآفرینی نه تنها تسهیل‌کننده فرایند بازآفرینی نیستند بلکه موانع قانونی و حقوقی بر سر راه بازآفرینی بافت‌های تاریخی به حساب می‌آیند. مدیریت یکپارچه بافت تاریخی شکل نگرفته است و فرایند بازآفرینی از سطح قوانین، مطالعات، طرح-ریزی تا اجرا به صورت موازی و پراکنده انجام می‌شود. سازمان‌های مسئول بازآفرینی شهری هیچ‌گونه همکاری باهم ندارند، قوانین بازآفرینی باهم همخوانی ندارند و طرح‌های بازآفرینی اهداف واحد و مشترکی را دنبال نمی‌کنند. عدم یکپارچگی فرایند بازآفرینی به مانعی بر سر راه بازآفرینی بافت تاریخی تبدیل شده است. و در نهایت با توجه به اینکه همه شاخص‌ها و عوامل کلیدی بازآفرینی بافت تاریخی در وضعیت بحرانی قرار دارند، الگوی مناسبی برای بازآفرینی بافت‌های تاریخی شکل نگرفته است. بلکه وضعیت شاخص‌های و عوامل کلیدی بازآفرینی بافت تاریخی بازگویی نامناسب و نامطلوبی است که در مقابل اهداف بازآفرینی قرار دارد. همان‌طور که شرح وضعیت تمامی پیشران‌های کلیدی بازآفرینی بافت تاریخی شهر کرمان در این سناریو گفته شد؛ در این سناریو هیچ‌گونه پیشرفتی جهت دستیابی به بازآفرینی کالبدی، اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی، عملکردی، زیست‌محیطی و نهادی - مدیریتی حاصل نشده است و شاهد زوال و فرسودگی هر چه بیشتر بافت تاریخی شهر کرمان در زمینه‌های مختلف کالبدی، اقتصادی اجتماعی - فرهنگی و از بین رفتن ارزش تاریخی آن هستیم.

نتایج این بخش از تحقیق با نتایج پژوهش ایزدفر و همکاران (۲۰۲۰) با عنوان «بازآفرینی پایدار شهری

شاهد عملکردها و نقش اقتصادی قابل توجهی در بافت‌های تاریخی هستیم. به‌طورکلی این سناریو بیان می‌کند که فرایند بازآفرینی بافت تاریخی شهر کرمان نسبتاً متوقف است و بافت تاریخی در حال از دست دادن ارزش‌های فرهنگی، تاریخی، معماری و اقتصادی خود است، اما به دلیل ارزش تاریخی و اقتصادی، دارای عملکردها و نقش‌های مؤثری نیز در شهر کرمان است.

شرح سناریو چهارم: آینده‌ای که در این سناریو برای بافت تاریخی شهر کرمان قابل‌تصور است شرایطی است که در آن همه پیشران‌های کلیدی بازآفرینی بافت تاریخی در وضعیت نامطلوب و بحرانی قرار دارند. در صورت تحقق این سناریو، بافت تاریخی شهر کرمان در همه شاخص‌ها و عوامل کلیدی بازآفرینی در وضعیت بحرانی است و به هیچ‌یک از اهداف بازآفرینی خود دست نیافته است. در این سناریو بافت تاریخی شهر کرمان از طرح اصلی و اصالت تاریخی خود فاصله گرفته است و دچار تغییر و تحریف شده است. بافت تاریخ از تنوع عملکردی و سرزندگی برخوردار نیست، پویایی و عملکرد خود را در همه زمینه‌ها از دست داده است. هیچ‌گونه تغییر کاربری و معاصرسازی در فضاها و کاربری‌های بافت تاریخی انجام نمی‌پذیرد و فضاها و کاربری‌های بافت تاریخی در همان کارکرد تاریخی خود و بلااستفاده و متروکه باقی مانده‌اند. تسهیلات بانکی از جانب دولت ارائه نمی‌گردد و بخش خصوصی نیز هیچ رغبتی برای سرمایه‌گذاری در بافت تاریخی ندارد. بنابراین بافت تاریخی از حمایت مالی لازم جهت بازآفرینی و احیا مناسب برخوردار نیست. وضعیت مشارکت مردم و بخش خصوصی در فرایند بازآفرینی به‌گونه‌ای است که هم از جانب دولت، نهادها و مجریان طرح‌های بازآفرینی، حق مشارکت به مردم و بخش خصوصی داده نشده است و هم با توجه به شرایط بحرانی بافت تاریخی خود آن‌ها رغبتی به مشارکت در فرایند بازآفرینی ندارند. به عوامل فرهنگی و صنایع فرهنگی اهمیت داده نمی‌شود و در فرایند بازآفرینی بافت

برای آینده بافت تاریخی شهر کرمان پیش‌بینی می‌کنند. وضعیت پیش‌ران‌های کلیدی بازآفرینی بافت تاریخی شهر کرمان در تابلو سناریو بدین‌صورت است که ۲۷،۷۷ درصد در وضعیت کاملاً مطلوب، ۱۶،۶۶ درصد در وضعیت نامطلوب و ۴۷،۲۲ درصد در وضعیت بحرانی قرار گرفته‌اند. وضع موجود شاخص‌ها و عوامل کلیدی بازآفرینی در بافت تاریخی شهر کرمان نیز نشان‌دهنده وضعیت نامطلوب و بحرانی این شاخص‌ها و همچنین وضعیت نامطلوب بافت تاریخی در همه ابعاد کالبدی، اقتصادی، اجتماعی، عملکردی، فرهنگی، زیست‌محیطی و نهادی - مدیریتی است. تحلیل شرایط حال حاضر بافت تاریخی شهر کرمان نشان می‌دهد که فاصله زیادی بین وضعیت بافت تاریخی شهر کرمان با اهداف و آرمان‌های بازآفرینی شهری پایدار وجود دارد و مسیری طولانی برای تحقق آن پیش رو است. از طرفی با توجه به وضع موجود، احتمال وقوع سناریوهای بحرانی و نامطلوب خیلی بیشتر از سناریوهای مطلوب و کاملاً مطلوب است. بنابراین شناسایی عوامل کلیدی و آینده‌های محتمل پیش روی بازآفرینی بافت تاریخی شهر کرمان و همچنین برنامه‌ریزی جهت بهبود وضع موجود، جلوگیری از وقوع آینده‌ها و سناریوهای نامطلوب و برنامه‌ریزی برای دستیابی به چشم‌اندازها و سناریوهای مطلوب بسیار اهمیت دارد. با استفاده از نتایج تحقیق حاضر و با توجه به شناختی که از عوامل کلیدی و سناریوهای پیش روی بافت تاریخی شهر کرمان به دست آمد، می‌توان برای تحقق بازآفرینی پایدار در بافت تاریخی شهر کرمان برنامه‌ریزی نمود. براساس نتایج تحقیق و شناخت به‌دست‌آمده از عوامل کلیدی و سناریوهای پیش رو، بافت تاریخی شهر کرمان برای دستیابی به بازآفرینی پایدار نیازمند، طراحی یک الگوی جامع و مطلوب بازآفرینی شهری و سرمشق قرار دادن آن در چشم‌انداز آینده، پرداخت یارانه و تسهیلات بانکی و ایجاد معافیت‌های مالیاتی برای فعالیت‌ها و پروژه‌های محدوده بافت تاریخی، ایجاد تنوع

بر پایه سناریونگاری، موردشناسی: منطقه ۱۴ شهرداری اصفهان» همسو است. نتایج تحقیق آن‌ها نشان می‌دهد که در شرایط تشدید تحریم‌ها، تشدید بحران مالی، عدم حمایت از سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی یا فرار سرمایه، افزایش مهاجرت‌ها، اعمال محدودیت‌ها و رکود گردشگری، سناریوی ویرانشهر اتفاق می‌افتد.

۵ جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

براساس آنچه در این پژوهش گفته شد، ماهیت شهرها، بسیار پیچیده‌تر از آن است که گمان می‌رود. فقدان شناخت صحیح به دلیل محیط به‌شدت پیچیده برنامه‌ریزی، از یک‌سو و ضعف جدی دانش برنامه‌ریزی شهری و بازآفرینی شهری در حوزه متدولوژی‌های آینده‌محور از سوی دیگر، سبب شده که در بسیاری از طرح‌های توسعه شهری و طرح‌های بازآفرینی شهری، چیزی جز شکست و عدم توفیق و نتایج نگران‌کننده، حاصل نگردد. بنابراین در پژوهش حاضر، که تجربه‌ای موردکاوانه از کاربرد دانش آینده‌پژوهی و به‌طور خاص برنامه‌ریزی سناریویی در بازآفرین بافت تاریخی شهر کرمان است، ابتدا به بررسی و شناسایی پیش‌ران‌ها و عوامل کلیدی بازآفرینی بافت تاریخی شهر کرمان پرداخته شد. سپس براساس پیش‌ران‌های کلیدی و عوامل مؤثر، سناریوهای مختلف پیش روی بازآفرینی بافت تاریخی شهری کرمان شناسایی و مورد تحلیل و تبیین قرار گرفتند.

براساس نتایج تحقیق از ۴۱ شاخص بازآفرینی شهری استفاده شده در تحقیق حاضر، ۹ شاخص به‌عنوان پیش‌ران‌ها و عوامل کلیدی بازآفرینی بافت تاریخی شهر کرمان شناسایی شدند. نتیجه تحلیل پیش‌ران‌های کلیدی بازآفرینی بافت تاریخی شهر کرمان، نشان‌دهنده وجود ۴ سناریو با سازگار بالا یا محتمل در پیش روی بافت تاریخی شهر کرمان است. سناریو اول وضعیت کاملاً مطلوب، سناریو دوم وضعیت نسبتاً مطلوب، سناریو سوم وضعیت نامطلوب و سناریو چهارم وضعیت کاملاً نامطلوب را

بازآفرینی بافت تاریخی و ایجاد ابزارهای حقوقی و قانونی و همچنین اصلاح قوانین و ساختارهای موجود، است.

عملکردی و سرزندگی در بافت تاریخی و همچنین مشارکت فعال مردم و بخش خصوصی در همه فرایندهای بازآفرینی بافت تاریخی از مطالعات و برنامه-ریزی تا اجرا و درنهایت ایجاد مدیریت یکپارچه

منابع

- Ahmadi, Omid; Qaidi, Zaynat; And happy, Abulfazl. (2015). Future research: concepts, methods, applications. Academic Jihad Publishing Organization. Tehran. (In Persian).
- analyzing drivers affecting the regional development of Alborz province with a scenario-based planning approach. *Journal of Land Studies*, 10(1), 139-166. (In Persian).
- Andersen, A. D., & Andersen, P. D. (2014). Innovation system foresight. *Technological Forecasting and Social Change*, 88, 276-286.
- Awad, J., & Jung, C. (2022). Extracting the planning elements for sustainable urban regeneration in Dubai with AHP (analytic hierarchy process). *Sustainable Cities and Society*, 76, 103496.
- Bahraini, Seyed Hossein; Izadi, Mohammad Saeed, Mofidi and Mehranush. (2012). Urban renewal approaches and policies (from reconstruction to sustainable urban regeneration). *Urban Studies Quarterly*. 3(9), 17-30. (In Persian).
- Beheshti, Mohammad Bagher; Zali, Nader (2018), identifying the key factors of regional planning with the scenario planning approach; Case study: East Azarbaijan, *Journal of Space Planning and Design*, Volume Fifteen, Number One, pp. 41-63. (In Persian).
- Bina, O. and Ricci, A. (2015), Building Scenarios for Sustainable Urbanisation: balancing, Can”, «Need”, and «Want”, *Urbanisation and Global environmental change*, Ugec Viewpoints, 30 July.
- Borgonovi, Francesca, & Andrieu, Elodie. (2020). Bowling together by bowling alone: Social capital and Covid-19. *Social Science & Medicine*, 265, 113501.
- Bourdieu, Pierre. (2018). Social space and the genesis of appropriated physical space. *International Journal of Urban and Regional Research*, 42(1), 106-114.
- Bourdieu, Pierre. (2020). Haute couture and haute culture *Fashion Theory* (pp. 46-52): Routledge.
- Boyd, Lesley A, Ridout, Christopher, O'Sullivan, Donal M, Leach, Jan E, & Leung, Hei. (2013). Plant-pathogen interactions: disease resistance in modern agriculture. *Trends in genetics*, 29(4), 233-240.
- Braesemann, Fabian, & Stephany, Fabian. (2021). Between bonds and bridges: Evidence from a survey on trust in groups. *Social Indicators Research*, 153(1), 111-128.
- Brown, H Carolyn Peach, & Sonwa, Denis J. (2015). Rural local institutions and climate change adaptation in forest communities in Cameroon. *Ecology and Society*, 20(2).
- Calof, J., Miller, R., & Jackson, M. (2012). Towards impactful foresight: viewpoints from foresight consultants and academics. *foresight*, 14(1), 82-97.
- Cikic, Jovana, & Petrovic, Marica. (2017). Environmental sustainability in rural tourism. *Sustainable agriculture and rural development in terms of the Republic of Serbia strategic goals realization with the Danube*

- region-development and application of clean technologies in agriculture-thematic proceedings, December 2016, Belgrade, Serbia, 529-547.
- Dehzadeh Silabi, Parveen and Ahmadi Fard, Narges (2018). Determining the key drivers effective on the development of tourism with a future research approach (M. Redi study: the cities of Mazandaran province). *Geography and Environmental Sustainability*, 9(1), 89-73. (In Persian).
- Dos Santos Figueiredo, Y. D., Prim, M. A., & Dandolini, G. A. (2022). Urban regeneration in the light of social innovation: A systematic integrative literature review. *Land Use Policy*, 113, 105873.
- Dufva, M., Könnölä, T., & Koivisto, R. (2015). Multi-layered foresight: Lessons from regional foresight in Chile. *Futures*, 73, 100-111.
- Fang, Wei-Ta. (2020). *Rural Tourism Tourism in Emerging Economies* (pp. 103-129): Springer.
- Galli, Alessandro, Iha, Katsunori, Pires, Sara Moreno, Mancini, Maria Serena, Alves, Armando, Zokai, Golnar, Wackernagel, Mathis. (2020). Assessing the ecological footprint and biocapacity of Portuguese cities: Critical results for environmental awareness and local management. *Cities*, 96, 102442.
- Ghazanfarpour, Hossein and Hamed, Mu-haddeh. (2016), leveling the level of vulnerability of the tissues of Kerman city based on fuzzy logic criteria, *Geography and Development Journal*, year 15, number 48, pp. 153-170. (In Persian).
- Ghorbani, Rasul, Asghari Zamani, Akbar, and Tahoni, Mahdia. (2022). An analysis of sustainable urban regeneration with the approach of cohesion and continuity based on future-research based on a case study: the northern neighborhoods of the historical-cultural context of Tabriz city. *Urban Planning Geography Research*, 10(4), 41-63. (In Persian).
- Hall, 2016, J. A. (2016). Transformational leadership and work engagement: Exploring the mediating role of structural empowerment. *European Management Journal*, 20(4), 320-340.
- Heydari, Asghar., Hatami-Nejad, Hossein., Zanganeh Shahraki, Saeed., Pourahmad, Ahmad., Hosseini, Ali. (2022). Future research and identification of the key drivers for the regeneration of inefficient urban textures (case study: historical texture of Kerman city). *Urban Social Geography*, 9 (2), 149-170. (In Persian)
- Hosseini, Ali; Kohki, Fatemeh and Ahadi, Zahra (2021). Explaining the importance of place in urban regeneration with a future-research approach, the case study of District 10 of Tehran, *Urban Planning Geography Research*, 9 (4), pp. 957-980. (In Persian).
- Huang L, Zheng W, Hong J, Liu Y, Liu G. (2020) Paths and strategies for sustainable urban renewal at the neighbourhood level: A framework for decision-making. *Sustainable Cities and Society*, Vol. 55, pp. 1-14. <https://doi.org/10.1016/j.scs.2020.102074>. (In Persian).

- Iran Manesh, Saeed; Shakibaei, Alireza and Nazari Rabati, Fatemeh (2018). Ranking of the challenges faced by construction investors in the dilapidated structures of Kerman city, Scientific Quarterly of Economics and Urban Management, Shama 27, pp. 53-69. (In Persian).
- Iran Statistics Center (2015), General Population and Housing Census. (In Persian).
- Iran Statistics Center (2023), General Population and Housing Census. (In Persian).
- Izadi, Najmeh and Izadi, Elham, (2021), compilation of a conceptual model for the realization of sustainable urban regeneration from the perspective of future research, Scientific Quarterly of Urban Environment Policy, year 1, number 1, pp. 27-44. (In Persian).
- Izdafar, Elham, Sasanpour, Farzaneh, Tolai, Simin, Soleimani, Mohammad, (2019), key factors affecting the future of sustainable urban regeneration (case study: the inefficient texture of the 91st district of Isfahan city), Quarterly Journal of Geographical Explorations of Desert Areas, The eighth year, the second issue, pp. 216-187. (In Persian).
- Izdafar, Najmeh, Rezaei, Mohammad Reza, (2019), Identifying key factors affecting sustainable urban regeneration with a future research approach (Case study: Inefficient context of Yazd city), Quarterly Journal of Geography and Urban-Regional Planning, Year 10, Number 34, pp. 109-130. (In Persian).
- Jafari, Firouz; Moezni, Mehdi and Badli, Ahad (2019), future study of urban land use changes in Tabriz metropolis, Spatial Planning Scientific-Research Quarterly (Geography), 10th year, 2nd issue, pp. 1-22. (In Persian).
- Khakpour, Amin, (2014), strategic scenario planning of dilapidated urban tissues based on the approach of sustainable urban regeneration (case example: Javadieh District, District 16 of Tehran), Master's Thesis, Department of Urban Planning, Faculty of Art and Architecture, University Tehran. (In Persian).
- Lindgren, M., & Bandhold, H.(2003) Scenario planning-The Link Between Future and Strategy 2003.
- Loosim, (1996). Urban conversation policy and the preservation of historical and cultural heritage cities, vol 13. No 6.
- Maleki Far, Agil; Fakhrai, Marzieh; and Shawardi, Marzieh. (2015). A practical guide to regional foresight. Ainde-Pazhoh Publications. (In Persian).
- Miguel.J and Guell. F (2010). Can Foresight Studies Strengthen Strategic Planning Processes at the Urban and Regional Level? Planificacion estrategica de ciudades, nuevos instrumentos y procesos, Barcelona: Editorial Reverte.
- Moghimi, Abolfazl. (2014). Futuristic epistemology in theoretical approaches to urban planning, architecture and construction industry. Urban Management Quarterly, No. 38, 75-104. (In Persian).
- Mohabi, Zainab; Sasanpour, Farzaneh; Shamai, Ali and Fasihi Habib-Lallah (2022). Future research on the development of urban branding in

- Qom metropolis. *Journal of Geographical Survey of Space*, 12 (2), pp. 65-82. (In Persian).
- Najafi, Abbas, Lotfi, Haider, Mojtahedzadeh, Pirouz and Ezzati, Ezzati (2019), Analysis and investigation of the border geography of Iran in the Persian Gulf (case of study: tourism), *New Attitudes in Human Geography Quarterly*, Year 12, Number 2 (series 46), pp. 361-382). (In Persian).
- Peter, M. K., & Jarratt, D. G. (2015). The practice of foresight in long-term planning. *Technological Forecasting and Social Change*, 101, 49-61.
- Pourahmad, Ahmad and Hatami, Ahmad (2022). Evaluating the level of resilience of the historical context of Kerman city against earthquakes and providing strategies for its improvement, *Geografia Quarterly*, 20 (72), pp. 37-59. (In Persian).
- Pourahmad, Ahmad; Hamidi, Akbar; Hatami-Nejad, Hossein and Zanganeh Saeed (2022), review and analysis of the qualitative content of the theoretical foundations of urban regeneration, *Iranian Islamic Quarterly*, No. 47, pp. 1-17. (In Persian).
- Pourmohammadi, Mohammadreza, Hosseinzadeh Delir, Karim, Ghorbani, Rasoul, Zali, Nader. (2010). Reengineering the planning process with an emphasis on the use of foresight. *Geography and Development Quarterly*. 8(20), 37-58. (In Persian).
- Rabbani, Taha (2012). Future research of a new Publications. (In Persian).
- Rahnama, Mohammad Rahim, Shahkrami, Kian, and Abbasi. (2017). Identifying and analyzing drivers affecting the regional development of Alborz province with a scenario-based planning approach. *Journal of Land Studies*, 10(1), 139-166. (In Persian).
- Rajabi, Ismail; Hossein Zadeh Delir, Karim; and Ezzat Panah, Bakhtiar. (2021). Identifying the key drivers effective on re-creating the historical context of Tabriz city with a future-research approach. *Culture of Islamic architecture and urban planning*, fifth year, number 2, pp. 211-237. (In Persian).
- Russo, C. (2015). A critical analysis of four South East Queensland city futures initiatives. *Journal of Futures Studies*, 19(3), 29-48.
- Sanders, Christopher John, Martin, Timothy B, Chaudhri, Imran, Newman, Lucas C, Kelly, Sean Boland, Alsina, Thomas M, Gautier, Patrice O. (2020). Management of local and remote media items: Google Patents.
- Sataish Mehr, Mahmoud; Naskhian, Shahryar and Vali-Beigi, Nima (2022), Comparison of urban regeneration and urban protection in the scope of the change process (from the point of view of contemporary thinkers), *Bagh Nazar Scientific Journal*, year 19, number 122, pp. 67-80. (In Persian).
- Shakrami, Kian; Rahnama, Mohammad Rahim and Aghat Shokohi, Mohammad (2022). Analyzing the spatial development of the urban form of Karaj with a future research approach, *Spatial Planning Journal*, 11 (4), pp. 121-144. (In Persian).
- Slaughter, R. (2007). New thinking for the new millennium: Concepts, methods and ideas of future research,

- translated by Melkifar, Aqeel, Vahidi Mutlaq, Vahid, and Ebrahimi, Seyed Ahmad, Defense Industries Educational and Research Institute. Statistics and Information Unit of Kerman Municipality. (2011). (In Persian).
- Taghinjad, Kazem; Yazdani, Saeed; Sheikhul-Islami, Alireza and Malik-Hosseini Strategic plan of Kerman city. (2006). Diargah Consulting Engineers. (In Persian).
- Abbas (2019), a future-research approach to the creative reconstruction of the historical context of Gorgan city, Geography scientific-research quarterly, 10th year, number 3, pp. 217-201. (In Persian).
- Thurner, T. (2017). Introduction to the special issue: Science, Technology, and Innovation (STI) prospects for Russia. foresight, 19(2).
- Trillo, R. (2019). Empowerment planning in regional development. European Planning Studies, 18(11), 1805-1819
- Yawer, A. S., Bakr, A. F., & Fathi, A. A. (2023). Sustainable urban development of historical cities: Historical Mosul City, Iraq. Alexandria Engineering Journal, 67, 257-270.
- Zhu, Li, Wang, Binghua, & Sun, Yong. (2020). Multi-objective optimization for energy consumption, daylighting and thermal comfort performance of rural tourism buildings in north China. Building and Environment, 176, 106841